За нашата социалистическа Родина!

МОРСКИ ПРЕГЛЕД

СПИСАНИЕ НА

ВОЕННО-МОРСКИТЕ СИЛИ

Година V (VII). № 4 Август 1958 г.

ВАРНА

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ:

Р. Божанов (главен редактор), Д. Узунов (зам. гл. редактор),
Б. Марев, В. Драгнев, Ив. Бодев, Л. Гачев,
К. Арабаджиев, Г. Пунчев

Редактор-уредник: К. Цачев Коректор: Й. Върбанов

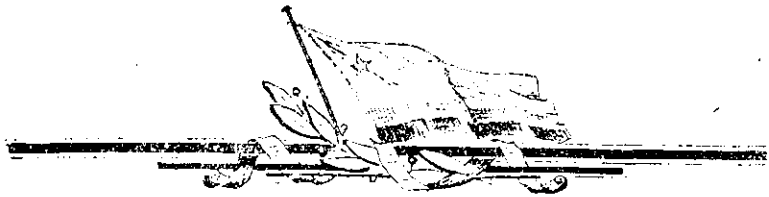
ИЗДАТЕЛ: Военно-морски сили

Адрес на редакцията:
Поделение 20400 — списание „Морски преглед“ — Варна

Дадена за печат на 25. 06. 1958 год.
Печатни коли 6
Формат 1/16 — 65/92

Излязла от печат 04. 08. 1958 год.
Поръчка № 230
Годишен абонамент 30 лв.

Печатница на поделение 20400 — гр. Варна

Вице-адмирал БР. ОРМАНОВ

ДЕНЯТ НА ВОЕННО-МОРСКИЯ ФЛОТ

На 10 август т. г. за трети път бойците и командирите от Българския военно-морски флот тържествено ще честват своя боен празник. В знак на нерушима бойна дружба между армията и флота този ден ще бъде честван с братска привързаност и от бойците и командирите от Народната армия. С гордост ще чествува този голям празник и целият наш народ, чиито синове пълнят редиците на флота.

Денят на флота ще се празнува в обстановка на бурен подем в политическия, стопанския и културен живот на нашата любима Родина. Под ръководството на Българската комунистическа партия, с братската помощ на Съветския съюз и сътрудничеството на страните с народна демокрация нашата страна за кратък период направи грамаден скок в своето социалистическо развитие. Социализмът у нас победи. Над 98% от общата продукция на промишлеността, 87% от общата продукция на селското стопанство и 99% от стокооборота се падат на социалистическия сектор. През Втората петилетка основните фондове на промишлеността бяха почти удвоени, а обемът на промишлената продукция през 1957 година беше над 7 пъти по-голям в сравнение с този на 1939 година.

Сега нашето социалистическо общество се радва на своите исторически победи в борбата за социализъм.

Честването на Деня на Българския военно-морски флот е израз на непрестанните грижи, които Българската комунистическа партия и народната власт полагат за неговото укрепване и развитие. В същото време то ще изрази голямата ни благодарност към братския руски народ, с чиято помощ още през 1879 год. бяха изградени основите на Българския военно-морски флот. Той израсна като рожба на пламенната руско-българска бойна дружба и бе закърмен с прогресивните традиции на руското военно-морско изкуство. Руски военни моряци—инструктори подготвиха първите български младежи като истински военни моряци. В руски военно-морски училища и академии получиха своята подготовка първите български командни кадри за флота. Революционното движение в братския руски военно-морски флот намери отражение и в нашия Военно-морски флот. Един

от пътищата за пренасяне на ленинския в. „Искра" в Русия минаваше през Варна за Одеса. На това важно дело всеотдайно служи първият моряк-социалист у нас Иван Загубанов. Първият марксистки кръжок във флота „Искра" бе създаден в 1902 год. Революционното движение в нашия флот намери израз в такива големи прояви, като бунта на крейсера „Надежда", в дейността на голямата флотска революционна организация, която бе разкрита през 1933—34 год. и в масовото участие на военните моряци в антифашистката борба през 1941—44 год.

Революционното движение в нашия флот откърми такива видни дейци на партията, като Антон Иванов и Никола Вапцаров. В него израснаха и се закалиха такива достойни синове на народа, като Тр. Трифонов, Х. Чернаев, Ст. Палаузов, Д. Савов—Такича, М. Илиев, В. Пушков, Камбов и др. Тяхната кръв ороси страниците на новата история на флота. Военните моряци на нашия народен Военно-морски флот се явяват наследници на техните героични революционни традиции.

Нашият народен Военно-морски флот се роди в огъня на Деветосептемврийското въоръжено въстание. Той незабавно се включи в миночистенето на Черно море, а Дунавската флотилия оказа ценна помощ на съветските и българските сухопътни войски при бойните им действия по протежение на р. Дунав.

В огнените дни на Отечествената война се закали бойната дружба между нашите и съветските военни моряци. Тази дружба бе залог за успехите на флота през време на войната. Сега тя е здравата основа на постиженията в бойната и политическата подготовка на нашите военни моряци. За Българския военно-морски флот Съветският военно-морски флот е старши брат и любим учител. Ние се учим от него ежедневно и неотстъпно. Учим се всестранно и твърдо да овладяваме най-новата бойна техника, да бъдем пламенни защитници на своята социалистическа Родина, да бъдем до смърт верни на великите идеи на марксизма-ленинизма и пролетарския интернационализъм. Учим се как правилно да възпитаваме бойците и командирите за да изпълнят своя дълг пред нашия народ, пред народите от социалистическия лагер, да изпълнят своя патриотичен и интернационален дълг.

Българската комунистическа партия и народното правителство полагат непрестанни грижи за укрепване и усъвършенствуване на нашия флот, който разполага със съвременна материална част. В резултат от тези грижи нашият Военно-морски флот израсна като пръв и достоен помощник на Народната армия за защита на водните ни граници.

Бойците и командирите от нашия народен Военно-морски флот развиват славните бойни и революционни традиции

на флота, които бяха запечатани с кръвта на десетки и стотици верни до смърт на своя народ военни моряци. Вдъхновени от грандиозните перспективи за изграждане благоденствието на нашата социалистическа Родина, отразени в решенията на VII конгрес на БКП, нашите матроси, старшини и офицери работят упорито за овладяване военно-морското дело, борят се за висока боеспособност и бойна готовност на своите кораби и поделения.

В тържествените часове на Деня на Военно-морския флот военните моряци ще докладват пред Партията и народа за успехите, които са постигнали и готовността си да пазят градивния труд на нашия трудолюбив народ. Този рапорт ще бъде израз на нашата твърда решимост да отдадем цялата си душа и сърце за разрешаване големите и отговорни задачи, които ни се поставят.

Тези задачи в съвременната обстановка налагат много големи изисквания към подготовката на флота. Корабите и поделенията трябва да имат висока бойна готовност, да бъдат способни всеки момент да дадат заслужен отпор на агресора, който би дръзнал да навлезе в наши води. Ето защо всеки матрос, старшина и офицер е длъжен да работи неуморно и всеотдайно за повишаване боеспособността и бойната готовност на корабите и поделенията. Дълг на всеки военен моряк, на всеки комунист, на всеки член на ДСНМ и на всеки безпартиен е да вложи своите сили в широко разгърналото се социалистическо съревнование във флота. Всестранната подкрепа на новите почини във флота, борбата за здрава дисциплина и високо качество на подготовката, социалистическото поддържане на материалната част в изправност са отплатата, която всеки военен моряк трябва да даде за любовта, грижите и уважението на народа към Военно-морския флот.

Извор на силата на нашата армия и флот в съвременни условия е дълбоката убеденост в правото дело на Партията-ръководителка, която води народа към все по-нови успехи. Основа за тази убеденост се явява подробното изучаване на всепобеждаващото марксистко-ленинско учение, което спомага за правилното разбиране на събитията и осигурява успеха в непосредствената практическа дейност на всеки командир и матрос.

В деня на своя празник военните моряци от Българския военно-морски флот ще рапортуват, че са готови с успех да решат поставените от Партията и Правителството задачи. В своя отчет пред народа ние ще обещаем да се борим за още по-високи успехи в бойната и политическата подготовка, в борбата за твърда дисциплина и висока бойна готовност на корабите, частите и съединенията.

Капитан 1 ранг Г. ЯНКОВ

СЪВЕТСКИЯТ ВОЕННО-МОРСКИ ФЛОТ — НАШ ЛЮБИМ УЧИТЕЛ

(По случай Деня на Съветския военно-морски флот)

На 27 юли т. г. съветският народ отпразнува тържествено Деня на своя Военно-морски флот в обстановка на огромни постижения във всички области на политическия, стопанския и културен живот на страната.

В деня на този голям празник бойците и командирите от Българския военно-морски флот с дълбока признателност изразиха своето уважение и безпределна обич към по-старшия си брат и любим учител.

Съветският военно-морски флот заема важно място в системата на Въоръжените сили на СССР. Той има богата бойна история и славни морски традиции. Бойният и патриотичен дух на съветските воини моряци се прояви напълно в огъня на суровите войни с враговете на социалистическата държава.

Младият работническо-селски флот бе могъща и страшна сила за враговете още в периода на гражданската война и чуждестранната военна интервенция. По различните фронтове матроските отряди действуваха като ударни части на Червената армия.

Отчитайки голямото значение на флота за отбраната на социалистическата държава, Комунистическата партия и Съветското правителство предприеха решаващи мерки за неговото възраждане и укрепване.

В началото на Великата отечествена война на Съветския съюз флотът бе напълно способен да води активни действия срещу коварния враг.

За разгрома на фашистките войски Съветският военно-морски флот изигра голяма роля. Военните моряци нанасяха удари по фланговете и тила на врага, действуваха активно по неговите морски пътища за съобщение. Подводниците, надводните кораби и морската авиация денем и нощем громяха бойните кораби и транспорти на противника.

Съвместно с войските на Съветската армия, флотът героически отбраняваше приморските градове и военно-морските бази, като сковаваше големи противникови групировки, които търпяха тежки загуби.

В боевете на вода, на суша и във въздуха военните моряци показаха образци на беззаветна преданост към Родината, храброст и презрение към смъртта в името на побе-

дата над врага. Комунистическата партия и Съветското правителство оцениха високо техните бойни подвизи. На 515 военни моряци бе присвоено званието Герой на Съветския съюз, а на 7 от тях — два пъти. 238 части, кораби и съединения на флота бяха наградени с ордени.

От този славен исторически път на Съветския военно-морски флот и неговите успехи в бойната и политическата подготовка се учи и Българският военно-морски флот.

Условията на съвременната международна обстановка с най-голяма острота налагат поддържането на постоянна висока бдителност и бойна готовност на въоръжените сили на социалистическия лагер начело със Съветския съюз, в това число и Българската народна армия и нашия народен Военно-морски флот.

В настойчивата борба на Комунистическата партия на Съветския съюз и Съветското правителство за намаляване международното напрежение са включени безрезервно всички страни от социалистическия лагер, в това число и нашата Родина. Тази борба за мир се подкрепя и от милионите трудещи се в капиталистическите страни.

XX конгрес на КПСС постави задачата за по-нататъшното укрепване отбранителната мощ на съветската социалистическа държава. Сега Съветската армия и флот имат всички видове съвременна бойна техника и оръжие, в това число атомно и термоядрено оръжие и ракети с различно назначение.

Ролята на флота, като пръв помощник на Въоръжените сили, в съвременни условия нарасна още повече. Ето защо, учейки се от своите старши братя, нашите военни моряци непрестанно повишават своите успехи в обучението, настойчиво овладяват своето оръжие и бойна техника. Голяма роля в това отношение играе правилно организираната партийно-политическа работа в съединенията и частите. Като резултат от това се явява повишаването на качеството на работата на флотските партийни организации, непрестанното повишаване на политическата съзнателност на комунистите и безпартийните, развиването на високи морално-боеви качества у моряците, широкото разгръщане на социалистическото съревнование и борбата за увеличаване броя на отличниците по бойната и политическата подготовка в нашия флот.

Възпитавани от БКП в дух на безгранична преданост към социалистическата ни Родина, нашите военни моряци са готови във всеки момент и до край да изпълнят своя патриотичен и интернационален дълг рамо до рамо със своя любим учител — Съветския военно-морски флот.

Решенията на VII конгрес на БКП за по-нататъшното развитие на нашата социалистическа Родина поставят големи

и отговорни задължения пред Народната армия и нашия народен Военно-морски флот за укрепване отбранителната способност на страната. И ние ще ги изпълним.

Съветската армия и флот като мощна опора на мира в целия свят са образец за строителството, обучението и възпитанието на армиите и флотите от всички социалистически страни, в това число и Българската народна армия и Българския народен военно-морски флот.

Нашият Военно-морски флот се учи непрестанно от богатия опит на Съветския военно-морски флот и се ползува от всестранната му братска помощ за своето по-нататъшно укрепване.

Нашите военни моряци се вдъхновяват от героичните подвизи на съветските военни моряци и техния пример на беззаветна служба на народа.

Великият син и вожд на нашия народ Георги Димитров подчерта, че Българската армия и флот и армиите на другите социалистически страни са щастливи, че „днес съществува една такава могъща, велика, свободолюбива и изпитана в най-тежките боеве против фашизма в последната световна война армия — Съветската армия, от която ще трябва неуморно и непрестанно да се учим".

За българските военни моряци Съветският военно-морски флот е старши брат и любим учител. Ние се учим от него и ще продължаваме да се учим, за да можем с чест да изпълним своя патриотичен и интернационален дълг на воини от социалистическа страна, от социалистическия лагер.

Кап. лейтенант ПВ. ЦВЕТКОВ

СЪЗДАТЕЛ И ВЪЗПИТАНИК НА КРЪЖОКА „ИСКРА"

Очаквах да го видя почти грохнал, но останах изненадан, когато пред мен застана, макар и побелял, все още крепък 75 годишен мъж... Истински затрогващите изненади, разбира се, започнаха с нашия разговор... Жив и увлекателен събеседник, Върбан Петров ми стана изведнаж много близък. С присъщия си темперамент той заразказва как е постъпил в Машинното училище и как с помощта на своите другари е създал кръжока „Искра".

Върбан Петров Стоянов е роден на 16 октомври 1882 година в гр. Добрич в бедно селско семейство. Мизерията отрано го заставя да се погрижи за своето „парче хляб". През есента на 1897 год., завършил вече трети прогимназиален клас, с износена селска торба през рамо и 4 лв. в джоба той се запътва пеша към гр. Варна. Съдбата била ясна — трябва някъде да се слугува. Горчив бил чорбаджийския хляб. Но жаждата да се учи била още по-неудържима. Въпреки мизерията, през 1898 година той се записва ученик във Варненската гимназия. Условията били тежки — до обед на училище, след обед на работа при чорбаджията. Здравословното състояние на бедния младеж се влошава. Какво да се прави? Изход от това положение той търси в постъпването си в Машинното училище. Тук той смята едновременно да се сдобие с професия и да отбие военната си служба.

В този период условията за работа в училището били също много тежки. Лоши помещения за живот, примитивни условия за теоретическо и практическо обучение. Само непреодолимият стремеж към технически знания задържа възпитаниците да завършат училището.

Общообразователните и технически предмети, изучавани в Машинното училище, не могли да задоволят жадните за повече и по-големи знания младежи. Стремежът към повече знания ги сближава и те започнали неорганизирано да се събират и беседват по различни въпроси. Скоро се почувствувала нужда от поставяне на самообразованието на организирани начала.

Но как да се извърши това, как и с какво да се започне? — този въпрос не давал покой на любознателните, прогресивни младежи. Една непредвидена среща с руски военни моряци ги насочила по кой път да тръгнат. От руското дунавско пристанище гр. Рени (Бесарабия) пристигнал в Русе руски миноносец, с чийто личен състав се свързал Върбан Петров, който говорел вече добре руски език.

„През време на разговорите си с руските моряци, — пише Върбан Петров, — ние разбрахме с голяма радост, че при военния флот в Одеса руските моряци имали такъв просветителен кръжок „Искра" и че те в Рени имали клон от същия кръжок. От тези разговори ние можехме да научим много подробности по организацията, целите и ръководството на този кръжок, което разкри пред нашите жадни за просвета души нови хоризонти и перспективи за нашата революционна просвета" (из спомените на Върбан Петров дадени във ВМ музей).

В скоро време по подобие на одеския кръжок българските моряци създават свой кръжок „Искра". Главни инициатори за неговото организиране били Върбан Петров, Любомир Йорданов и Евгени Едъров – ученици от Машинното училище. Голямо впечатление правел Върбан Петров със своята любознателност и знания. С право някои от живите участници в кръжока го смятат за основател на същия.

Участници в кръжока „Искра" — Русе. Третият седнал на средния ред (от ляво на дясно) е Върбан Петров.

От началото по-голяма част от беседите изнасял Върбан Петров. В помощ му били Евгени Едъров, Любомир Йорданов, а по-късно Антон Иванов, който макар по-млад от тях с подчертаната си любознателност намира, както пише в своите спомени Върбан Петров, „своята желана среда".

Влиянието, което оказва кръжокът върху самообразованието и оформяне мирогледа на участниците в него, е огромно. Сам Антон Иванов в своята автобиография пише: „Самообразованието ми е протекло в социалдемократическия кръжок „Искра" 1902—1907 год. . . За пръв път встъпих в основания от група матроси, в това число и аз, социалдемократически кръжок „Искра" във военния флот 1902 год. към средата на м. ноември, който кръжок се намираше в контакт първоначално с партийната организация в гр. Русе, а след това с организацията в гр. Варна."

Запознавайки се с основните въпроси на част от обществените науки, както ръководителят така и останалите кръжочници започват научно да си обясняват редица социални явления. Дейността им започва да надхвърля района на казармата. Те започват да посещават някои мероприятия на местната партийна организация в гр. Русе, като лекции, беседи и някои акции. Постепенно кръжокът преминал под ръководството на русенската организация на БРСДП. По такъв начин кръжочниците се сближавали с партията и това фактически се явявало школа за известна част от тях, които впоследствие стават нейни членове. Първи в редовете на БРСДП (т. с.) влизат Антон Иванов и Върбан Петров. Върбан Петров става член на варненската организация на БРСДП (т. с.) през 1904 год., непосредствено след уволнението му от флота. Оттогава до днес (повече от 54 години) той е редовен и активен член на партията.

Оформил своя мироглед и възпитан в кръжока „Искра", с напускането на училището Върбан Петров навлиза в редовете на работническата класа. Като огняр в ж. п. депо той се включва активно в борбите на железничарските работници и взема живо участие в железничарските стачки през 1906 и 1919 години. Всякакви опити на администрацията да отклонят комуниста от бо; ческия му път остават безплодни.

Възпитан от Партията и закален като верен нейн член Върбан Петров изпълнява с чест и доблест важни партийни поръчения и задачи. Така през 1922 год. по поръчение на Партията той напуснал началническата длъжност в ж. п. депо гара Мездра и като кандидат на Партията бива избран за училищен настоятел в гр. София.

По-късно през 1923 год. партията го натоварва да участвува в ръководството на добруджанското движение. Като комунистически деец той е делегат на учредителния конгрес на Добруджанската революционна организация. Със своята реч на конгреса той спечелва симпатиите на делегатите.

В състава на Централния комитет на Вътрешната добруджанска революционна организация (ВДРО) наред с Дочо Михайлов бил избран и Върбан Петров. Те фактически са били нейните идейни и организационни ръководители.

Задачата, която партията поставила пред своите смели дейци Върбан Петров и Дочо Михайлов, била да оформят лявото крило и да насочат по истинския революционен път добруджанската организация.

Все нови и нови трудности се изпречвали по пътя на пламенните революционери. Фашистите се стремели да подчинят добруджанската организация на своето влияние. Те замислили заговор за убийството на Дочо Михайлов и арестуването на другите й дейци от лявото крило. Не успели да

осъществят своя замисъл фашистите започват арести. Обвинени, че са подготвяли въстание за завземане на властта и установяване на съветски обществен строй в страната, революционните дейци са изправени пред Военно-полеви съд. Пред съда е призован да отговаря и Върбан Петров. Заедно с Дочо Михайлов той се държи достойно. Без да крият симпатиите си към Съветския съюз те изцяло отричат прокурорското обвинение. Съдът бил принуден да даде сравнително лека присъда по ЗЗД.

След излизането си от затвора В. Петров се връща в София, където продължава да работи като партиен функционер. След убийството на Дочо Михайлов (август 1926 год.), поради преследване от полицията, по указание на Партията др. Върбан Петров емигрира в чужбина — Виена. Тук той стои от 1926 до 1931 год. и работи като секретар на Добруджанската революционна организация (ДРО), изградена във Виена след разбиването на лявото крило във ВДРО. През 1928 год. като водач на група емигранти той бива изпратен да присъствува в Москва на първия международен конгрес на приятелите на СССР.

През 1931 година др. Върбан Петров се връща в България. Наново Партията му възлага задачи. Като на филмова лента се редят едно след друго изпълняваните партийни задачи. Във връзка с провеждане на избори, окръжни сбирки и възстановяване на партийни организации той обикаля различни краища на страната. Периодът от 1931 г. до 9. IX. 1944 год. е период, през който Петров активно участвува в борбата на Партията срещу фашистката власт.

9 септември 1944 год. го сварва на 62 год. възраст, но силите и революционният му дух не го напускат. Той се включва активно в установяването на народната власт. На 8 септември Партията го назначава за временен комендант на 8-ми (сега 6-ти) софийски район. Непосредствено след 9. IX. 1944 год. В. Петров основава първичната партийна организация в квартала, като отначало става нейн секретар.

Независимо от напредналата възраст — 75 години, другарят Върбан Петров и днес е активен партиен деятел. Когото и да запитате от районния комитет на партията или квартала ще ви се похвали, че бай Върбан е един от активните членове на Партията, известен пропагандист в кръжоците по История на КПСС и история на международното работническо движение.

Такъв е пътят на създателя и възпитаника на марксическия кръжок във флота „Искра" — Върбан Петров.

ХР. ХРИСТОВ

РЕМСИСТЪТ — МОРЯК

(Очерк за Димитър Савов — Такича)

„Живота ще дойде по-хубав от песен, по-хубав от пролетен ден!"

С тази вяра хиляди народни синове отдадоха своя живот за освобождението на нашата Родина от фашистката робия, за победата на социализма.

С тази вяра в своето моряшко сърце загина и матросът Димитър Савов (Такича), разстрелян на 8. II. 1944 год. в гр. Сливен.

Семейството, в което расте и се възпитава Димитър Савов, е от ония, в които вече е заблестяло пролетарско, комунистическо съзнание. Най-големият брат Петър, член на нелегалния РМС, запалва у него първите искрици на комунистическата правда, за която Димитър Савов живя, бори се и загина. Заедно с другарите Жоро Пандов, Аргиров (Хищника) и др. Митко прави своите първи стъпки в организираната борба като член на детската (пионерска) група, ръководена от неговата сестра Мария Савова.

През лятото, когато Димитър Савов завършва III клас, започва неговия трудов живот в редиците на печатарските работници. Той се нарежда под бойните знамена на работническата класа не само със своя работнически произход, но и с известна идейно-политическа подготовка и затова скоро го приемат за член на боевата работническа младежка организация РМС. Тук под грижите на изтъкнатия ремсов деятел Стоян Добрев (Странджата) израства безстрашният борец за делото на комунизма, талантливият организатор на масовата нелегална работа, прекрасният, сърдечен другар и приятел.

Като ръководител на ремсовата група, в която влизат другарите Ангел Георгиев (Бомбата), Мария Савова, Борис Ковачев, Златка Аврамова, Илия Чаков и др., печатарският работник Димитър Савов става организатор на активната ремсова работа в читалищата „Просвета", „Хр. Ботев" и „Отец Паисий.

Тук най-ярко се проявяват неговите ценни качества на младежки деятел-масовик. Той не само ръководи и насочва работата на ремсистите и останалите младежи, но и сам най-активно участвуваше в разностранната читалищна дейност: изпълнява роли в пиеси, декламира пламенно на вечеринки, другарски срещи и екскурзии, изнася сказки и доклади, участвува енергично и убедително в беседи и спо-

рове. С тази своя дейност той пленява сърцата на младежите и става техен любимец.

Такича обогатява общата си култура и своите марксистко-ленински знания за обществения живот, литературата и науката. Затова той убедително, с обаяние разяснява правдивото слово на партията, разобличава буржоазната идеология, печели сърцата на своите слушатели за делото на социализма.

През този период Димитър Савов стана член на един от градските районни комитети на РМС.

През 1941 год. той е извикан на военна служба в Черноморския флот — база Варна. Започва нов още по-славен и героичен период от неговия живот.

Такича застава в първите редици на всенародната антифашистка съпротива. Във флотските поделения той изгражда марксистко-ленински кръжоци, разяснява смисъла на борбата, която се води между силите на мира, на демокрацията и прогреса от една страна и тъмните сили на фашизма от друга, разкрива предателската роля на монархофашистките управници. И тук Такича е не само организатор, но и активен и безстрашен пропагандатор.

Фашистките копои дебнат и слухтят непрестанно. Те нямат никакви сведения за неговата дейност, но вече виждат нейните резултати, а освен това добре познават неговото революционно семейство и решават да го изолират, като го пращат да служи в беломорското пристанище Кавала.

Напразни са усилията на българските гестаповци. Димитър не се смущава. Той знае, че навсякъде има сили готови да се вдигнат на борба срещу фашизма стига да има кой да ги напъти и вдъхнови, кой да ги организира и поведе. Верен на своя ремсов дълг, в Кавала той веднага се свързва с флотските ремсисти и с дейци на нелегалната Гръцка комунистическа партия.

Под негово ръководство се създават революционни матроски ядки, в които матросите се подготвят за въстанически действия, за участие в събарянето на монархо-фашистката власт.

Полицията е вбесена от сведенията за неговото влияние върху матросите и затова през месец април 1942 год. тя задържа внезапно Такича без всякакъв повод и го подлага на жестока инквизиция. Палачите го премазват от бой, строшават костта на едната му ръка, простреляват го няколко пъти под предлог, че прави опит за бягство, но Димитър устоява на всички мъчения и не издава нищо за своята дейност и за революционната работа във флота.

Разбеснелите се гестаповци решават да опитат още едно, последно средство, за да уплашат безстрашния ремсист. В 3 часа след полунощ отвеждат Такича с една немска ка-

мионетка на кавалския баир и го заставят да копае своя гроб. Докато копаел палачите му нанасяли жестоки удари с пушки, с пистолети и сабли. Той паднал в безсъзнание, но не отронил нито една предателска дума. На сутринта отново го връщат в гарнизонния затвор. А през това време целият затвор е в тревога. Даже и криминалните затворници в знак на протест се отказват от своята закуска. През целия ден Такича е в безсъзнание и едва вечерта под непрестанните грижи на своите другари той оживява. Започва наистина вторият живот на Димитър. Но и този свой втори живот той отдава на партията-учителка, на революционната антифашистка дейност, на своя народ.

И през стените на затвора неговото слово, неговите съвети и указания достигат до нелегалните групи. Мрежата от нелегални революционни групи се разраства. Започва активна подривна дейност, в която рамо до рамо с ремсистите участвуват дейци на Гръцката комунистическа партия. Вдигат се във въздуха складове, унищожават се хранителни запаси, изнася се оръжие.

Предателят Крум Флоров, който не е бил член на нелагална група, помага на врага да арестува много войници, матроси и школници от нелегалните, между които и сега Димитър Савов.

Отново жестоки инквизиции, отново мъжество и героизъм, които поразяват всички. Възхитен от комунистическото му държание, гръцкият комунист Щерю Прохополус казва за него, че е образец на желязна дисциплина. Като достоен син на боевата ремсова организация и възпитаник на героичната Комунистическа партия Димитър Савов (Такича) не скланя глава пред фашисткия съд и макар че знае неизбежната си участ дръзко заклеймява фашистките палачи.

„Вие ме осъждате на смърт, но вие сте осъдени и мъртви много по-рано от мен и моите другари. Народът ще ви плати за всичко".

Последните дни от своя живот Димитър Савов (Такича) прекарва в сливенския военен затвор очаквайки всеки момент изпълнението на смъртната присъда.

С очудваща енергия и в последните дни той изучава марксизма-ленинизма, стиховете на Вапцаров, Смирненски, Яворов, Радевски и др.

Като политзатворник в същия затвор имах възможността да изпитам лично обаянието на Такича. Той не живееше, а гореше. С неописуемо въодушевление четеше или рецитираше любимите си стихове, с особена любов и страст говореше по въпросите на изкуството и литературата и най-вече за поезията и науката. Но тъкмо поради всичко това фашистките главорези не се поколебаха да отнемат живота на

Димитър Савов и приведоха в изпълнение смъртната присъда.

След полунощ на 9 февруари палачите извеждат осъдените на смърт до сливенските гробища. И в последните минути на своя живот Димитър Савов запазва своята твърдост. Той разказва на войниците за настъпващата Съветска армия, за идващата свобода и ги призовава да запомнят този ден и заедно с целия народ да омъстят за него, за всички загинали в борбата за свободата на Родината.

„Едно съжалявам,—казва той на войниците,—ще ме разстрелят фашистите през нощта ни чут, ни видян от никого. А бих бил много щастлив, ако биха ме разстреляли пред войската, за да видят как се държат ремсистите пред врага. Но аз зная, че това ще сторят не с мене, а с ренегата, който ще плаче и моли за пощада в тяхна угода". На лобното място палачите смъкват Димитър Савов от камионетката и го вързват на определения стълб. Искат да сложат на очите му черна кърпа, но той отказва, като заявява: „Аз спокойно и с отворени очи ще посрещна смъртта. Не се боя от нея. Да живеят славните партизани и партизанки! Да живее Съветската армия! Да живее Комунистическата партия"!

Настъпила суматоха. Разстроени, войниците не изпълняват командата за стрелба. Тогава Димитър сам командува: „Огън!". Куршумите пронизаха гърдите на смелия борец.

Така загина жизнерадостният печатарски работник, преданият син на нашата Родина, пламенният деятел на Работническия младежки съюз (РМС), неустрашимият борец за делото на Комунистическата партия, за делото на освобождението на нашата Родина от фашизма и немската окупация и за победата на социализма—матросът Димитър Савов (Такича). Така загина той, за да живее вечно в матроските сърца, завещавайки им своята любов и преданост към партията и народа, своята твърдост и неустрашимост в изпитанията и борбата за защита на народната свобода, на нашата скъпа социалистическа Родина.

Кап. лейтенант П. ХАДАЧЕВ
Кап. лейтенант ИЛ. ЙОРДАНОВ

НЯКОИ ВЪПРОСИ ПО ПРОТИВОПОДВОДНАТА ОТБРАНА

Измененията в ролята, бойните свойства и оперативно-тактическите схващания за използуване на подводниците доведоха до значително повишаване изискванията към силите и средствата на противоподводната отбрана, към подобряване техните тактико-технически данни и усъвършенствуване методите за използуването им.

Въз основа на тези изменения значително се повишиха изискванията към организацията и воденето на противоподводната отбрана на военно-морските бази. Във връзка с това основните задачи на противоподводната отбрана на ВМБ добиха ново съдържание, което в общи линии се свежда до:

1. Своевременно откриване и оповестяване за развръщащите се противникови подводници. Изпълнението на тази задача е значително затруднено, защото съвременните подводници въоръжени с ракетно (реактивно) оръжие могат да действуват от големи дистанции (определящи се от възможната далечина на изстрелването на УРС), което пък изисква съответната дълбочина и надеждност на наблюдението. Особено ще бъде затруднено наблюдението от факта, че съвременните подводници имат възможност да изпълняват почти всички възлагани им задачи, без да имат необходимост от изплаване в надводно положение.

2. Създаване на мощни противоподводни заграждения препятствуващи преминаването на противникови подводници в районите за базиране и маневриране на своите сили.

При решаване на тази задача, особено в условията на разсредоточеното базиране, голямо значение придобиват противоподводните минни заграждения. Не са загубили своето значение и мрежовите заграждения.

3. Възпрепятствуване бойната дейност на противниковите подводници и унищожаването им в районите за базиране и при разгръщането им.

За решаването на тази задача се привличат всички сили на противоподводната отбрана, а в много случаи и силите участвуващи в осъществяването на другите видове отбрани.

4. Ликвидиране последствията от нападенията на противниковите подводници.

За изпълнение на тези задачи противоподводната отбрана на военно-морската база може да включва следните елементи:

— въздушно противоподводно наблюдение за откриване подводници в надводно положение или под РДП (работа на дизела под водата);

— противоподводни заграждения, главно минни, изнесени на определено разстояние от охраняваните обекти или фарватери;

— въздушни и корабни противоподводни дозори недопускащи прониви на противниковите подводници през минните заграждения. Тук се включват и стационарните средства за хидроакустическо наблюдение;

— ежедневно систематическо обследване на маневрените райони от противоподводни кораби и вертолети;

— корабни и авиационни поисково-ударни групи разположени в райони осигуряващи най-бързото им сближаване с откритите подводници.

Към средствата за откриване и наблюдение на подводниците се отнасят: хидроакустически и шумопеленгаторни станции (корабни, брегови и авиационни), радиолокационни, радиопеленгаторни, топлопеленгаторни станции, електронни средства следящи и фиксиращи работата на РЛС на подводниците, авиационни магнитни откриватели, радиохидроакустически буйове (корабни, авиационни и брегови), прожекторни и сигнални мрежи заедно с техните носители—корабите и подводниците от противоподводната отбрана, самолетите, вертолетите и бреговите станции.

За възпрепятствуване проникването на подводници в охраняваня район се използуват противоподводни и противоторпедни бонове, позиционни мрежи, позиционни минни заграждения и подводни и надводни кораби за противоподводна отбрана.

За унищожаването на подводниците се използуват следните сили и средства: противоподводни бомби (корабни или авиационни, с обикновен или атомен заряд), противоподводни торпеда, мини, позиционни мрежи, артилерийски огън, управляеми реактивни снаряди („земя-земя", „въздух-земя") и др.

Доколкото методите за бойното използуване на голяма част от посочените сили и средства са широко известни,

уместно е да спрем нашето внимание на подводниците и вертолетите за борба срещу подводници, чиято тенденция на развитие е да заемат мястото на основни сили в системата на противоподводната отбрана.

Така например по съществуващите в САЩ и Англия възгледи в системата на противоподводната отбрана особено важно място се отделя на подводниците предназначени за борба с подводници.

За тази цел се строят подводници със специално назначение (за противоподводна отбрана), които се въоръжават със самонасочващи се в двете плоскости торпеда, съвременна хидроакустическа, радиолокационна и електронна апаратура, осигуряваща ефективен поиск за подводници в подводно и надводно положение. Следва да се спомене обаче, че и обикновените подводници могат да бъдат успешно използувани в противоподводната отбрана както самостоятелно, така и особено успешно във взаимодействие с авиацията и надводните кораби.

Тактическите прийоми за използуване на подводниците като активна сила в противоподводната отбрана са най-разнообразни и зависят от условията на театъра и създалата се бойна обстановка. Целесъобразно е подводниците да бъдат използувани в системата на противоподводната отбрана за изпълнение на следните задачи:

— унищожаване подводниците на противника на изходите от техните бази и по морските съобщения;

— защита на собственото крайбрежие в района на военно-морските бази, големите пристанища и промишлени центрове по крайбрежието;

— осигуряване бойните действия на флота и прехода на бойните кораби и конвоите.

Подводниците могат да бъдат използувани пасивно като подвижни шумопеленгаторни станции и активно — за унищожаване със самонасочващи се торпеда открити подводници на противника, намиращи се както в надводно, така и в подводно положение.

При изпълнение на задачи с пасивен характер подводниците могат да бъдат използувани в определени квадрати, като правило, в близост до своите брегове. В случай на откриване противникови подводници в района на подводното патрулиране подводникът извиква поисково-ударната група и преминава в предварително набелязан квадрат под прикритието на своите позиционни средства или (с идването на корабите от ПУГ в този район) изплава в позиционно или крейсерско положение. Формите на взаимодействието между патрулиращите подводници и корабите от поисково-ударните групи могат да бъдат разнообразни и зависят от условията на театъра и обстановката. Активните действия на подвод-

ниците могат да имат място както в зоната на военно-морската база, така и зад нейните предели.

Значително събитие в развитието на противоподводната авиация е появата и бързото развитие на вертолетите, които обладават редица ценни качества и преимущества пред самолетите за противоподводна отбрана.

Известно е, че вертолетите за противоподводна отбрана са оборудвани със специална хидроакустическа поискова апаратура и касетки—държатели на бомби от различни калибри.

При поиск за подводници с помощта на хидроакустически прибор, приемното устройство на който се спуска с въже във водата, вертолетът лети на малка височина (25-30 метра) и с малка скорост. В общия случай височината и хоризонталната скорост на полета на вертолета със спуснато във водата приемно устройство зависят от дължината на въжето и наличието на специални приспособления предназначени за удържане устройството на определена дълбочина.

В случай че приемното устройство не е снабдено със специални приспособления за удържането му на дълбочина вертолетът „увисва" на височина 15—30 метра, спуска прибора във водата, произвежда кръгов хидроакустически поиск за подводници, след което повдига прибора над водата и се премества на друго място. Тези действия се извършват периодически в съответствие с направените разчети. Необходимо е да се отбележи, че за откриване на подводници най-удобна и ефективна е електромагнитната поискова апаратура (магнитен откривател). Нейният чувствителен елемент не се потопява във водата (както това се прави при хидроакустическата поискова апаратура), а се спуска малко надолу, за да се изключи влиянието от масата на вертолета. Самият вертолет може да лети на всякаква височина осигуряваща работата на магнитния откривател, без да се спира за обследване на района. Вертолетът оборудван с такава поискова апаратура е способен да определи мястото, дълбочината и приблизителния курс на движение на подводника, което му позволява да го атакува с помощта на авиационни противоподводни бомби.

Освен поисковата апаратура, на вертолета може да бъде установена и специална радиоапаратура предназначена за приемане сигнали от радиохидроакустически буйове фиксиращи присъствието на подводници в радиуса на тяхното действие. Направени са и сполучливи опити за въоръжаване на вертолетите с управляеми снаряди с апаратура за самонасочване във водата, предназначени за борба с подводници намиращи се в подводно положение.

По такъв начин вертолетът, като ново, много ефективно средство за борба с подводниците, е най-целесъобразно да се използува за решаването на следните задачи:

— носене близък и далечен въздушен дозор и водене визуално техническо наблюдение за подводници в надводно и подводно положение в системата на противоподводната отбрана на базата;

— унищожаване на противникови подводници самостоятелно или съвместно с надводните корвби в базовия район.

Задълбоченият анализ на възможностите на подводниците и противоподводните сили води до извода, че успешното водене на противоподводната отбрана на ВМБ до голяма степен зависи от целесъобразното съчетаване на различните сили и средства, от правилната организация на управлението и взаимодействието, от устойчивата и надеждна свръзка.

При организирането на противоподводната отбрана на ВМБ се изхожда преди всичко от състава, възможностите и способите за използуване на противниковите подводници. Затова организицията на противоподводната отбрана в съвременни условия има съществени различия от тази осъществявана по времето на Втората световна война.

Така например, докато в периода на Втората световна война противоподводната отбрана се строеше с оглед да противодействува на подводниците въоръжени само с обикновени торпеда и мини, то сега, с появата на подводници-ракетоносци или въоръжени с реактивно оръжие, положението коренно се измени, като се наложи противоподводната отбрана да се строи на голяма дълбочина, за което лък са необходими много противоподводни сили и средства с подобрени тактико-технически данни.

Естествено е, че ако противникът разполага с подводници-ракетоносци, които могат да изстрелват своите ракети (УРС) от големи дистанции, ще се наложи противоподводната отбрана да се организира на такава дълбочина, че да може да се осъществява продължително въздействие върху тях при подхождането им към брега.

Ако анализът на обстановката покаже, че противникът не разполага с подводници-ракетоносци или пък обстановката на театъра не позволява тяхното използуване, то в такъв случай противоподводната отбрана ще се организира на по-малка дълбочина — срещу подводници с обикновено въоръжение.

Доколкото организацията на противоподводната отбрана срещу подводници-ракетоносци представлява новост, ще се спрем по подробно на нея.

Изхождайки от вероятните дистанции за изстрелване на УРС от подводници-ракетоносци и възможностите на противоподводните сили, целесъобразно е противоподводната отбрана да се организира по зони както следва.

Първа зона (далечна) — в която се осъществява унищожаването на подводниците в пунктовете им за базиране или на прехода им по море.

Дълбочината на зоната зависи от далечината на изстрелване реактивното (ракетно) оръжие от подводниците, конфигурацията на района на бойните действия и от възможностите на силите, с които разполагаме.

За унищожаване на противниковите подводници в първата зона могат да се използуват: ракетно и реактивно оръжие, ударна и противоподводна авиация, подводници за противоподводна отбрана.

Не трябва обаче да се счита, че тия сили биха се използували само за целите на противоподводната отбрана. Така например ракетното (реактивното) оръжие и ударната авиация ще бъдат използувани в пределите на първата зона за решаване на редица задачи, една от които може да бъде и унищожаването на противниковите пбд единици. Или поточно казано, ударните сили ще се използуват по общия план за водене на военните действия, а не само и специално в интерес на противоподводната или някой друг вид отбрана.

Американските военно-морски специалисти считат, че позициите на подводниците нанасящи удари с УРС по базите трябва да бъдат на 100—200 мили от крайбрежието, което се налага от тактико-техническите свойства на съответните УРС. Обаче стремежът всякога ще бъде максимално приближаване до обекта на нападението, тъй като с това се опростява управлението, осъществява се внезапност на удара и се съкращава времето за противодействие от силите на противника.

Понеже подводниците въоръжени с УРС имат сериозни недостатъци (ограничен боезапас и нерешени проблеми по изстрелването на снарядите от подводно положение) сега в САЩ усилено се работи за тяхното усъвършенствуване при стрелба от подводно положение.

Изхождайки от назначението на силите и характера на решаваната от тях задача, целесъобразно е противоподводната отбрана в тази зона да се управлява от командуващия флота и неговия щаб.

Втора зона (близка) — дълбочината на която зависи от пределната далечина за прицелна стрелба от подводници на противника с УРС и от възможността за действие на подводници-ретранслатори за използуване на УРС с теленаблюдение.

Необходимо е в тази зона да бъде организирано усилено наблюдение за надеждното откриване на противниковите подводници с помощта на корабни и авиационни (вертолетни) дозори и се осъществява систематически контролен

поиск от противоподводни кораби, подводници и вертолети в състава на поисково-ударните групи. Особено успешно тук могат да бъдат използувани подводниците за противоподводна отбрана. Не е изключено в редица случаи да се наложи и използуването на ударна авиация.

Възможността във втората зона да бъдат развърнати близки корабни дозори значително увеличава бойната устойчивост на противоподводните сили действуващи в нея. Освен това, самите дозорни кораби имат възможност (с определена вероятност) да откриват и атакуват подводници на противника, изплавали в надводно положение за изстрелване на УРС. Районите за базиране на ПУГ трябва да бъдат така определени, щото да позволят на силите намиращи се там в най-кратко време да се съсредоточат към мястото, където дозорът е влязъл в контакт с противниковия подводник. За поддържане съприкосновението с подводника до пристигане на ПУГ в редица случаи ще бъде целесъобразно използуването на радиохидроакустически буйове от дозора.

Следователно, задачите на силите от втората зона са да открият подводника, да го унищожат или загонят на дълбочина, за да не може да използува своето ракетно (реактивно) оръжие.

Трета зона (позиционна) — която има назначение да осигури безопасността на обектите в охранявания район от непосредственото въздействие на съвременни торпеда изстреляни от проривали се подводници на противника.

Дълбочината на зоната се определя от възможните дистанции за използуване на далекоходни, самонасочващи се и обикновени торпеда против кораби стоящи в базите или разсредоточените стоянки и други обекти разположени по бреговата ивица.

За борба с подводниците в тази зона могат широко да се използуват всички сили и средства на противоподводната отбрана (вертолети, противоподводна авиация, надводни кораби, подводници, брегови УРС, противоподводни мрежи, минни заграждения, стационарни средства за хидроакустическо наблюдение, в това число и радиохидроакустически буйове приспособени за използуване при котвен режим). Масовото използуване на техническите средства за наблюдение и различните видове заграждения ще осигурят решаването на задачите на противоподводната отбрана със значително помалко корабни сили.

При организирането на третата зона трябва да се обръща особено внимание на действията на свръхмалките подводници.

Опитът от използуването на свръхмалките подводници и човек-торпедата през Втората световна война и тяхното масово производство понастоящем от западните страни пока-

зва, че те представляват реална опасност за флота даже и в защитени рейдове и бази.

Съществуващите боно-мрежови заграждения и брандвахтени кораби на подходите към бухтите не осигуряват напълно обектите за атака от проникването на свръхмалките подводници и човек-торпедата. Затова възниква задачата пред третата зона своевременно да се откриват и унищожават тези средства.

Антените на някои мини могат да се използуват за откриване на свръхмалки подводници, като при изменение на електрическото поле от преминаващия в близост на антената свръхмалък подводник се получава съответно сигнал в приемната апаратура на КП на базата.

За унищожаване на откритите свръхмалки подводници и човек-торпеда е целесъобразно да се използуват стражеви катери въоръжени с противоподводни бомби, които могат да се насочват по данни от брегови хидроакустически станции. Освен това, на брега могат да бъдат установени и многостволни бомбомети, които да изстрелват залпове по откритите от бреговата хидроакустическа станция свръхмалки подводници или човек-торпеда.

Такава може да бъде в общи линии противоподводната отбрана срещу подводници-ракетоносци.

Както вече се изтъкна, анализът на обстановката може да покаже, че за някои бази не съществува реална заплаха от нападение на подводници въоръжени с УРС или ракети, поради което ще бъде целесъобразно отбраната да се организира предимно срещу подводници въоръжени с торпеда и мини.

Схемата на противоподводната отбрана срещу обикновени подводници се различава от тази срещу подводници-ракетоносци само по това, че се организира на много по-малка дълбочина и с по-ограничени сили и средства.

Въз основа на поставените задачи и разполагаемите сили се разработва план за противоподводната отбрана на военно-морската база.

* * *

Развитието на подводниците и израстването им като първостепенна сила на море повиши значението на противоподводната отбрана, която в съвременни условия решава задачи не само в интереса на флота, но и за отбраната на страната.

Постоянното подобряване на тактико-техническите данни на подводниците и техните средства за въоръжение изисква от всички командири и щабове творчески да се отнасят към въпросите по организацията и осъществяването на противоподводната отбрана.

Кап. лейтенант П. ПЕТРОВ

РАДИОПРОТИВОДЕЙСТВИЕТО — НОВ ВИД ОСИГУРЯВАНЕ НА БОЙНИТЕ ДЕЙСТВИЯ

Скоротечността на съвременния бой и необходимостта от разширени театри на бойните действия наложиха по-масово насищане на всички видове и родове войски с радиотехнически средства за разузнаване, наблюдение и управление действията на войските.

Значителното увеличаване бойния ефект на оръжията и средствата използуващи радиоелектронната техника за откриване на целите и водене прицелен огън, от една страна, и масовото използуване на радиотехническите средства за управление на корабите и войските и осигуряване техния бърз маньовър и прегрупиране, от друга, доведе до необходимостта от създаване средства за противодействие на радиотехническите средства използувани от противника. Усъвършенстването на същите и прилагането на нови схеми и методи намаляващи ефекта на смущенията предизвика от своя страна усъвършенстването на средствата за противодействие. Така радиопротиводействието, което се нарича от американците „радиоелектронна война" или война за завоюване „господството в ефира", е борба за осигуряване успешно използуване на своите радиотехнически средства (радио и радиолокационни станции) и подаване или във всеки случай създаване на условия затрудняващи работата на противниковите такива.

Радиопротиводействието, като нов вид осигуряване бойните действия на войските, се появи през последните години на Втората световна война и с всеки изминат ден придобива все по-голямо значение за военното дело и воденето на бойните действия на суша, на море и във въздуха.

Най-разпространения начин за радиопротиводействие е разузнаването за работата на противниковата радиотехническа система и създаването на активни или пасивни смущения за диапазона, в който те работят.

Откриването на работещите противникови радиолокационни станции и определянето на тяхното местоположение става по излъчваните електромагнитни сигнали (импулси) от тях. Разликата между разузнаването на радио и радиолокационните станции е тая, че радиостанциите могат да се открият по-лесно, понеже почти всякога имат кръгова диаграма на излъчване електромагнитната енергия, а електромагнитните импулси на радиолокационните станции най-често се отправят в сектор с известна ширина, откъдето е най-вероятно появяването на цел (противник).

Разузнаването на радиотехническите средства на противника се води с помощта на специални разузнавателни радиоприемници, а създаването на смущения се извършва от специално предназначени за целта предаватели. Ако такива липсват, смущения могат да се създават и от обикновените радиопредаватели с включване на допълнителни радиотехнически устройства към тях. Тези смущения, излъчени в атмосферата с помощта на предавател, се наричат „активни" смущения.

Недостатък за радиолокационната апаратура, която се използува за радиопротиводействие, се явява обстоятелството, че радиолокационните станции не могат да различат характера на целта, т. е. дали импулсите, които тя приема и следва да осветява (смущава), са отразени импулси от противникова цел или отражатели. Съвършено различни обекти, еднакво отразяващи радиовълните, създават на екрана на индикатора сходни сигнали (отметки). Това позволява с помощта на сравнително прости средства да се създават лъжливи цели или маскират истинските такива без излъчване на импулси. Тия смущения са известни под названието „пасивни".

Форми за използуване на радиопротиводействието

По отношение работещите радиолокационни станции апаратурата за разузнаване може да се използува за решаване на следните задачи:

— да предупреди екипажа на самолета, кораба или земния пункт, че в наблюдавания (контролирания) район се е появил противников самолет, кораб или друго някакво средство с работеща радиолокационна станция;

— да определи тактико-техническата характеристика на работещата противникова радиолокационна станция;

— да насочи смущаващата станция към вълната на откритата станция.

По отношение радиостанциите за свръзка на противника радиоразузнавателната апаратура може да се използува за решаване на следните задачи:

— при откриване на работеща радиостанция и засичането й най-малко от два засечника едновременно да предупреди, че в дадения район се е появила радиостанция (ако е подвижна) или заработила нова такава, ако е стационарна;

— да се определи мощността на тази станция, нейния тип, на какво средство е монтирана (кораб, самолет, танк и т. н.) и съобразно мощността — нейното тактическо използуване;

— да се определи националността на работещата радиостанция.

Правилното използуване на разузнавателната апаратура за откриване работещи противникови радио и радиолока-

ционни станции има голямо значение за водене на ефикасно радиопротиводействие.

Радиолокационната разузнавателна апаратура открива работеща противникова радиолокационна станция, като правило, на дистанция привишаваща максималната й далечина на действие. Например кораб с разузнавателен приемник може да открие работеща радиолокационна станция на самолет по-рано, преди той да бъде открит от самолета. Съотношението между далечината на действие на радиолокационната станция и разузнавателната апаратура се обяснява с това, че разузнавателният приемник приема мощния импулс на радиолокационната станция, докато в същото време приемникът на излъчилата го станция приема слабия отразен от целта (в случая кораба) сигнал. Далечината на откриване с помощта на поисковата корабна апаратура може да бъде значителна. Например през войната са отбелязани случаи за откриване на самолети (по-работата на радиолокационните станции) на разстояние 100—130 мили, или по време от 2 до 12 минути преди те да открият кораба със своите радиолокационни станции. В отделни случаи от кораби, по данни получени от поискова апаратура за наблюдение, може да се извърши насочване на изтребителите върху противникови самолети. Това позволява да се осъществи прехвърлянето им зад пределите, в които действуват корабните радиолокационни станции за откриване и насочване. При благоприятни условия с помощта на поискова апаратура може да се откриват кораби един—два часа по-рано, отколкото с корабните радиолокационни станции. Това основно преимущество на поисковите станции са използували японците през време на войната. При боя около Коломбангара през юли 1943 г. американският адмирал Енсворт уверен, че на японските кораби няма радиолокационни станции разчитал да ги нападне внезапно. В действителност обаче японците в продължение на 2 часа преди боя следили движението на американските кораби с помощта на поискова (разузнавателна) апаратура[1].

Доброто радиоразузнаване може да определи не само мястото на радиостанцията, нейния тип и носител, но и радиомрежата или радионаправлението, групирсвката на противника, неговите намерения и т. н.

Специалните радиотехнически средства за разузнаване позволяват да се разкрие работата на радио и радиолокационните станции на противника, да се определят техните тактико-технически данни и характеристика на работа. Районът на разположението се определя при едновременното засичане най-малко от две радиопеленгаторни станции и нанасяне пеленгите върху карта.

[1]) „La Revue Maritime" юни 1955 год. „Sciene in World War II" — 1948 год.

В системата на противоподводната отбрана на корабни съединения и конвои важно място заема разузнаването на радиосвръзката на противниковите подводници. За откриване на подводниците предаващи мигновени съобщения по радиото в диапазона КВ в английския флот се използуват специални корабни автоматически пеленгатори с електронно лъчева тръба, позволяваща отделно да се пеленговат пространствените и повърхностни вълни, а така също да се определя по силата на сигнала приблизителното разстояние до подводника. Далечината на действие на пеленгатора по повърхностните вълни е около 50 мили, времето за вземане на пеленга — 1 секунда. Пеленгаторът се поставя обикновено на върха на най-високата мачта. По мнението на английските специалисти, ефикасността на пеленгатора от подобен тип се равнява на ефикасността на радиолокацията. Пеленгаторът открива успешно и противникови самолети.[1]) Разузнавателните станции се монтират на самолет, кораб и др. подвижни средства или стационарно.

През Втората световна война има редица случаи на използуване радиопротиводействието като бойно осигуряване. Така, на много немски подводници са били поставени приемници настроени на честотата, на която са работели английските и американските радиолокационни станции, използувани от силите на противоподводната отбрана. Благодарение на това немските подводници са откривали търсещите ги самолети и преминавали в подводно положение винаги преди самолетите да се доближат до тях на дистанция покривана от далечината за действие на техните радиолокационни станции. Използуването на тия радиоприемници за радиолокационно противодействие се е оказало толкова ефикасно, че англичаните и американците са били принудени да разработят нов тип радиолокационна станция за откриване на цели (наблюдение) с диапазон за работа неизвестен за немските подводници.

Радиопротиводействие е било организирано в десантните операции на съюзниците — в Нормандия и Южна Франция. При стоварването на десанта в Нормандия през 1944 година силите на съюзническия флот са използували едновременно 86 смущаващи предаватели, а стоварването на десанта по южното крайбрежие на Франция се е осигурявало от 260 смущаващи предаватели. Едновременно с корабни предаватели за създаване на активни смущения широко са се използували и противорадиолокационни отражатели, хвърлени от самолети над корабите. За тези два случая е необходимо да се отбележи, че независимо от широкото използуване на средства

[1]) „The Journal of the Institution of electrical engineers", ноември 1947 год.; „Jane's Fighting Ships", 1955—1956 г.

за смущение и подавяне радиостанциите за свръзка и радиолокационните станции за управление на корабната артилерия и ударната немска авиация, част от немските радиолокационни станции все пак продължили да управляват огъня на бреговите батареи.

В системата на радиопротиводействието през Втората световна война, по данни от американския печат, съюзниците са хвърлили над територията на Германия като пасивни средства за борба с немската радиолокация около 5,000 тона станиолови ленти.

Радиопротиводействието като вид осигуряване американците използуваха и във войната в Корея срещу неподготвените в това отношение корейци.

Станции за смущения

Станциите за смущения са предназначени за създаване активни смущения посредством излъчване на радиосигнали (импулси) на честотата на смущаваната радио или радиолокационна станция. За резултатното им използуване е необходимо добре организирано предварително радиоразузнаване за

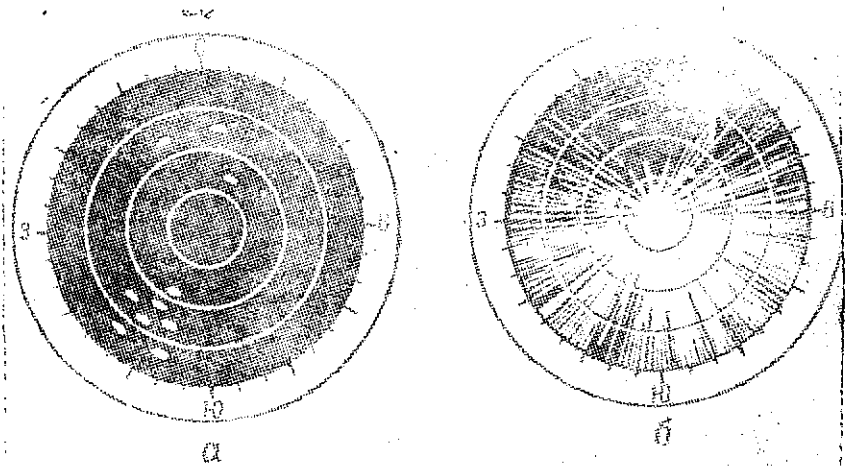

Рис. 1. Влияние на активните смущения върху изображенията на целите на екрана на индикатора за кръгово наблюдение: а) Изображение на целите върху екрана при отсъствие на активни смущения; б) Изображение на целите при създаване на активни смущения (групата цели на югозапад не се вижда поради силно осветяване на екрана на индикатора).

работната честота на радио и радиолокационните станции с точност достатъчна за настройване смущаващата станция в диапазона на станцията, която трябва да се подави.

Създаваните смущения могат да бъдат импулсни или непрекъснати (постоянно излъчване на електромагнитна енергия на дадена честота), модулирани (телефонни), манипулирани (телеграфни) и комбинирани за радиосвръзката. Импулсните смущения за радиолокационните станции създават на екрана на радиолокатора на подавяната станция голямо количество сигнали, което затруднява или прави невъзможно откриването (разпознаването) на сигнала отразен от истинската цел. Непрекъснатите смущения могат да осветят напълно или частично екрана на индикатора така, че за оператора да бъде трудно или въобще невъзможно да разпознае сигнала от целта на фона на смущенията.

Смущенията създавани за радиоприемниците правят приемането съобразно режима на работата трудно или въобще невъзможно — особено ако обслужващият радиостанцията личен състав не е обучен и трениран за работа в условия на активни смущения. Това е еднакво валидно за всички видове работа — телеграфия, телефония и буквопечатане.

В системата на противовъздушната отбрана станциите за смущения се използуват за подавяне на самолетните радионавигационни и радиолокационни станции и радиолокационните бомбоприцели на бомбардировачната авиация.

Във военно-морския флот станциите за смущения се използуват за създаване смущения на корабните, самолетните и бреговите радиотехнически средства на противника.

Средства за пасивни смущения

Пасивни смущения се създават само за радиолокационните станции. За създаването им се използуват различни средства, които не са източници на радиовълни, но добре отразяват същите. За такива отражатели се използуват метализирани книжни ленти, съклени влакна или така наречените ъглови отражатели.

Метализираните отражатели имат размери близки около половината от дължината на вълната на смущаваната станция. Използуват се посредством изхвърляне от самолети определени за създаване на пасивни смущения или се изстрелват с помощта на снаряди. Една пачка отражатели съдържа няколко хиляди разпръскващи се във въздуха под действието на въздушната струя пластинки или нишки, добре отразяващи импулсите почти по същия начин, както целите търсени от радиолокационната станция. Отражателите хвърлени от самолети имат много малко тегло и се задържат във въздуха продължително време във вид на облак носен от вятъра и бавно спускащ се към земята. Отразяваните от тях импулси създават върху екрана на индикатора смущения и затрудняват откриването на истинския отразен от действителната цел сигнал. Това довежда до пропускане целите, дезор-

ганизация в работата на радиолокационните станции, а оттам и неправилно използуване на изтребителната авиация и зенитната артилерия. При масово използуване на метализирани отражатели могат да възникнат толкова силни смущения върху екрана на индикатора, че откриването на самолет в района на блока от отражатели или зад него да стане за известно време съвършено невъзможно.

Наред с полувълновите метализирани отражатели съществуват и отражатели с по-голяма дължина, които се използуват главно за имитиране на лъжливи цели. В случая хвърлените от самолета отражатели служат както за дезорганизация на радиолокационната система на противника по пътя на създаване лъжливи цели, така и за маскировка на свои самолети при преодоляване на определен участък от територия, прикривана от противовъздушната отбрана на противника.

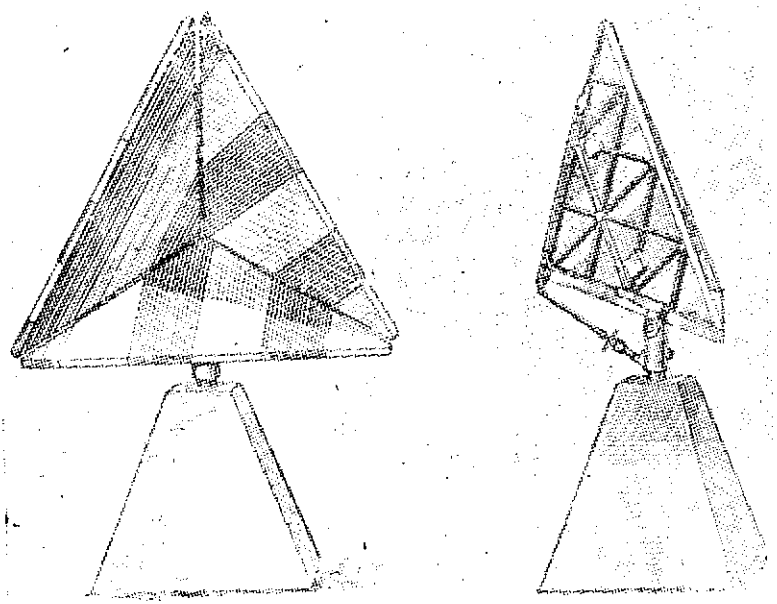

Рис. 2. Ъглов отражател.

Ъгловите отражатели като средство за противодействие се използуват главно за маскировка на определени участъци от суша или брегови полоси. Наред с това от Втората световна война са известни случаи, когато те са използувани за имитиране лъжливи цели. В Нормандската десантна операция

с тях са били имитирани плаващи надводни кораби, по които е стреляла немската брегова артилерия.

Най-простият ъглов отражател се състои от три взаимно перпендикулярни металически плочки (листа ламарина). Падащите върху отражателя радиолъчи се отразяват по закона за отражение на светлината и се връщат обратно към техния източник.

Ъгловите отражатели разставени по крайбрежието, на море, езеро и река могат така да изменят радиолокационното изображение на бреговата черта, че да затруднят екипажа на кораба или самолета в ориентировката му по характерни брегови очертания.

Правилното и целенасочено използуване на пасивните средства за смущение (радиолокационно противодействие) е в състояние наред с другите видове осигурявания действията на флота да допринесе за успешното провеждане на активни действия от своите сили.

Радиопротиводействието като нов вид бойно осигуряване се развива бързо и намира все по-широко приложение в осигуряване бойните действия на войските във всички страни. Това налага изучаването на формите и методите за неговото използуване, а така също и средствата, с които се създават както активни, така и пасивни радиосмущения.

О. з. подполковник А. ДРАГАНОВ

ДЕЙСТВИЯ НА ИЗТРЕБИТЕЛНАТА АВИАЦИЯ ПРИ ЕСКОРТИРАНЕ НА ПОДВОДНИЦИ

Съвременните подводници могат да нанасят удари не само срещу корабите в море, но и по обекти от крайбрежието и важни райони разположени дълбоко в територията на противника.

Особеностите на съвременния морски бой налагат подводниците да изпълняват своите задачи предимно от подводно положение. В някои случаи обаче обстановката ще наложи същите да бъдат ескортирани от надводни кораби и авиация, за да се осигури тяхната безопасност от нападения на противникови надводни кораби, подводници и авиация.

Влизайки в състава на силите от ескорта изтребителната авиация се явява основна и ефикасна сила за осигуряване безопасността на подводниците от въздуха. Без сигурно и надеждно осигуряване с изтребителна авиация подводниците при ескортирането ще бъдат подложени на унищожаващите удари на противниковата авиация и другите сили на флота.

Като се имат предвид бойните възможности на съвременната реактивна изтребителна авиация трябва да се смята, че действията на същата при ескортиране на подводници могат да се изразят главно в:

1. Осъществяване на изтребително авиационно прикритие за отбиване ударите на противниковата авиация и УРС.
2. Провеждане на щурмови действия за отбиване атаките на противникови морски сили.
3. Блокиране на близко разположените противникови аеродруми през време на ескортирането.
4. Водене на въздушно разузнаване в интереса на ескортираните подводници.

1

Изтребителното авиационно прикритие се явява основна форма за осигуряване действията на подводниците през време на тяхното ескортиране. То ще има за задача да прехваща и отбива въздушния противник, като не допуска нанасяне на удари върху своите подводници. Като се има предвид активността, бързината и внезапността при нанасяне на удари от авиацията в съвременни условия трябва „баражирането" да се смята като основен способ за изтребително

прикритие на подводниците. В съчетание с „дежурството на аеродруните" на силни изтребителни групи за нарастване на силите в боя, баражиращите изтребители ще бъдат в състояние да отбиват ударите на силни противникови авиационни групи по ескортираните подводници.

Съставът и бойният ред на баражиращите изтребители ще зависят в голяма степен от активността и способите за действия на противниковата авиация, от мястото и условията, при които се извършва прикритието. Действията на изтребителната авиация по осигуряване прикритието на ескортираните подводници изискват много високо напрежение на силите, тъй като маневрирането на подводниците е много затруднено и същите са най-уязвими от ударите на противниковата авиация. От друга страна съвременната ударна авиация се въоръжава с нови мощни средства за борба с подводниците, като самонасочващи се противоподводни торпеда и УРС. С появата на тези нови оръжия се изменя и тактиката на авиацията в борбата ѝ с подводниците. Те могат да бъдат атакувани от значително по-големи разстояния отколкото преди. Следователно, зоните за баражиране на изтребителите от прикритието трябва да се изнасят напред, в най-вероятните посоки за влитане на противниковата авиация, на такава дълбочина, която да осигури прехващането на носителите на УРС и противоподводни торпеда.

2

Щурмовите действия на изтребителната авиация представляват много подходяща и ефикасна форма за осигуряване безопасността на подводниците при нападение на противникови надводни кораби. Изтребителната авиация за щурмови действия има за задача да подави огъня на корабната артилерия, стартовите площадки за изстрелване на УРС и да не допусне нанасянето на удари от другите надводни кораби на противника по ескортираните подводници.

Въоръжена с управляеми и неуправляеми реактивни снаряди изтребителната реактивна авиация е способна с успех да решава тези задачи. За тази цел от състава на изтребителното авиационно съединение, което осигурява ескортирането на подводниците, се отделят сили както следва:

— ударна авиационна изтребителна група, която нанася щурмови удари по противниковите надводни кораби;

— осигуряваща група, която има за задача да разпръсне изтребителното прикритие на противника и завоюва тактическото господство във въздуха за нуждите на предстоящия бой.

Действията на тези две групи трябва да бъдат строго разчетени по цел, време и място и добре съгласувани с действията на надводните кораби от състава на ескорта.

3

Блокирането на близко разположените противникови аеродруми през време на ескортирането представлява една от основните форми за осигуряване безопасността на подводниците.

Особено голямо приложение то ще намери при излизането и влизането на подводниците в базите, при преминаване на райони с недостатъчна дълбочина и такива наситени с противоподводни прегради, които затрудняват свободното маневриране на подводниците в подводно положение.

В тези случаи блокирането на противниковите аеродруми от изтребителни подразделения и части има за цел да не допусне излитането на противниковата ударна авиация за определено време и да унищожи при възможност противниковите самолети, които се намират в района на аеродрума. За успеха при решаването на тази задача има голямо значение своевременното излитане на изтребителите и явяването им над противниковите аеродруми преди излитането на неговите самолети във въздуха. Това налага да се проведе и добре организирано предварително разузнаване.

4

Командирът на ескорта може да използува самолети от изтребителната авиация и за водене на въздушно разузнаване. То ще има за цел да открие своевременно наличието на противникови морски сили в определен район и да предупреди командира на ескорта. След откриването на такива сили самолетите разузнавачи установяват непрекъснат контакт с противника на дистанция равняваща се на съответната видимост и по радиото донасят за всички промени в мястото, състава и курса на движение на противника. При организиране на удари върху противника от състава на силите на ескорта и неговата поддръжка самолетите разузнавачи се използуват за насочване на своите сили към противника.

5

Въпросът за управлението и взаимодействието на силите от ескорта придобива много голямо значение като се има предвид особения характер на действията на подводниците. При нападение от надводни кораби и авиация подводниците преминават в подводно положение и маневрират в определен район. Това затруднява в значителна степен действията на изтребителната авиация и останалите сили на ескорта. Освен това, крайно необходимо се явява добре организираното взаимно опознаване между своите подводници и самолетите от изтребителното прикритие, като се има предвид, че срещу подводниците могат да бъдат използувани и подводници за борба с тях.

Ето защо само добре организираното и предварително отработено взаимодействие между силите на ескорта и подводниците може да осигури безопасността на последните през време на ескортирането. Особено важно условие за доброто организиране на взаимодействието се явява съвместното изучаване на задачата и обстановката от командирите на корабите от състава на ескорта, подводниците и изтребителите под прякото и непосредствено ръководство на командира на ескорта. При тази съвместна дейност трябва да се уточняг с най големи подробности всички въпроси свързани със съответните съвместни действия и управлението на разнородните сили.

Опитът в това отношение показва, че при осигуряване действията на морски сили от изтребителна авиация е най-целесъобразно управлението на последната да се осъществява от командния пункт на съответния флагмански кораб. За тази цел командирът на изтребителното съединение или неговият заместник с малка оперативна група и свои свързочни средства се изнася на флагманския кораб на командира на ескорта, откъдето управлява действията на изтребителите.

* * *

Действията на изтребителната авиация от състава на ескорта при ескортиране на подводници в съвременни условия имат особено голямо значение за осигуряване безопасността на подводниците в затруднените условия за техните действия

Ето защо въпросите по организиране съвместните действия на изтребителната авиация и надводните кораби от състава на ескорта, управлението на силите и тяхното взаимодействие трябва задълбочено да се изучават и отработват на практика в системата на бойната подготовка.

Капитан 2 ранг П. БЪЖАРОВ

ПРОТИВ ОПРОСТЯВАНЕТО НА ОБСТАНОВКАТА ПРИ ТАКТИЧЕСКАТА И ОГНЕВА ПОДГОТОВКИ НА КОРАБА И СЪЕДИНЕНИЕТО

Историята учи, че въоръжаването с нова техника и оръжие в мирно време, както и усъвършенстването на военната наука и военното изкуство, създават условия за победа в една бъдеща война, но едно от важните условия за реализирането на тая победа е боеспособността и боеготовността на въоръжените сили на страната като цяло още от мирно време.

Висока боеготовност и боеспособност на отделния кораб или съединение в мирни условия се постига чрез добре организирана и провеждана бойна подготовка. Тя не трябва да бъде самоцел, а да се води в интерес на повишаване боеготовността и боеспособността на кораба и съединението.

Бойната подготовка е тясно свързана с най-новите изисквания на тактиката, като при това тактиката е била и трябва да бъде ръководящ фактор в изпълнение на всички стоящи пред бойната подготовка задачи.

Чрез бойната подготовка в мирно време личният състав придобива знания и навици по използуване на бойната техника и оръжието, усвоява на практика тактическите прийоми за водене на бой до такава степен на съвършенство, което да осигури решаването на бойни задачи в най-сложна обстановка. Освен това, в хода на бойната подготовка се оценяват преимуществата и недостатъците на най-новите тактически възгледи и положения, като едни от тях се възприемат и внедряват в практиката, а остарелите и слабо ефективните се отхвърлят.

Основната задача на тактиката е да изследва теоретически въпросите за непосредствена борба с противника в бой, да изработи най-целесъобразните форми и способи за водене на бойни действия, да ги провери в практиката чрез бойната подготовка, а след това чрез нея да ги внедри в личния състав до степен на навик.

Следователно, връзката между бойната подготовка и тактиката е неразривна. Бойната подготовка трябва да отговаря на съвременните тактически изисквания и да бъде най-важната задача на кораба и съединението в мирни условия.

Като се има предвид това, всеки командир е длъжен да се обърне с лице към съвременните изисквания на бойната подготовка, към изискванията на най-новите тактически схващания за тяхното приложение на море.

Това ще рече, че още когато се планира бойната подготовка на кораба или съединението ръководно начало трябва да бъдат тактическите изисквания към планирания въпрос, тяхното теоретическо изучаване от командния състав и практическото им приложение на море при високо напрежение на морално-волевите и физическите сили на целия личен състав от кораба и съединението, докато не се добият трайни навици.

За да не бъдат откъснати действията на кораба или съединението от бойната действителност, трябва да се съобразяваме с тактическите прийоми на действия на вероятния противник. Това пък изисква личният състав отлично да познава въоръжението и най-новата техника на същия.

Всяко ново, по-съвършено оръжие доразвива или напълно отхвърля съществуващите тактически способи за водене на боя. Това ще рече, че ако знаем само старата противникова тактика и съответстващото й оръжие и техника в една бъдеща война ще се явим недостатъчно подготвени за бой. Ето защо подготовката на кораба или съединението трябва да бъде целенасочена за борба не въобще с противник, а с известен, определен противник.

Необходимо е да се създадат условия и да взискваме от своите подчинени да познават противника така, както познават собствените си сили и средства. Това ще рече, че ние трябва да познаваме противника не само въобще, като цяло. Нашите знания за противника трябва да съответствуват на служебното положение и специалността на офицерския състав, според техните служебни задължения.

Например един командир на преследвач на подводници трябва принципно да знае способите за водене на артилерийски бой и провеждане на торпедна атака от противников ескадрен миноносец, но това не е най-важното за него. Той е длъжен да знае в подробности какви са способите за провеждане на торпедна атака от противников подводник, от какви курсови ъгли предпочита да започне сближение с целта или да извърши прорив на охранението, каква е най-новата му техника по управлението на торпедната стрелба, кои са силните му и слаби страни, какви са прийомите му за борба с преследвачите и отклонение от бомбова атака, т. е. да поз-

нава в пълна подробност този клас противникови кораби, с които ще води борба на живот и смърт.

Командирите на бойни части и служби трябва много добре да познават съответстващото на тяхната специалност противниково оръжие и бойна техника и тенденциите на тяхното развитие, а флагманските специалисти и отговорните командири—тактиката на този род оръжие (клас кораби), против когото е предназначен да се бори техният кораб или съединение.

Всички тия знания за противника трябва да се всаждат в офицерския състав като се обърне внимание не само на теоретическата страна, но в процеса на бойната подготовка умело да се свързват тактическите изисквания с огневите задачи.

Редица командири считат, че провеждането на запланираните стрелби на тактически фон отежнява провежданата стрелба. Много от тях се придържат към по-леките условия. Обикновено командирите не желаят да рискуват степента на оценката на стрелбата за сметка на сложността на тактическата обстановка.

Провеждането на огневата подготовка в опростени, „полигонни" условия ограничават командирите в подаване на определени, постоянни команди без да приемат тактическо решение.

Не са редки случаите, когато маневрирането на кораба при провеждането на дадена стрелба се извършва по шаблон въз основа на много по-отрано извършени разчети или пък да се изпълнява вид на атака и стрелба по една цел, която условно представлява няколко солидни противникови бойни кораби.

Предварително известната обстановка успокоява командира и създава условия да се чувствува, че изпълнява задачи не като в бой, а като на учение. От това следва, че командирът не води борба за изтръгване победата от активния „противник", а разчита как да действува, за да се добере до по-висока оценка на славяната огнева задача. Липсата на повече цели опростява обстановката, не дава възможност да се използува пълно и цялостно оръжието и техниката, не мобилизира целия личен състав на корабите за активна дейност, не поражда отговорност във всеки матрос, старшина и офицер по бойните постове и командни пунктове за тяхната дейност в произвежданата стрелба. Несъвестното изпълнение на техните задължения може най-малко да намали ефекта и оценката й, ако не я провали напълно. Опростената обстановка и непълната заетост на личния състав довеждат до лоша дисциплина в отделния кораб и съединението като цяло при провеждане на дадената стрелба. С какво могат да се обяснят такива факти, когато в процеса на стрел-

бата недостатъчно заетият личен състав изоставя бойните постове и задължения и наблюдава как се стреля. От друга страна една цел, обозначаваща няколко кораба, не създава сложни действителни условия, с които да се съобрази командирът при вземане на решението.

Следователно, сдаваните огневи задачи на някои кораби на практика се считат за самоцел — колкото по-високи са техните показатели, толкова е по-добре за кораба, за съединението.

Командирите на кораби и съединения, които организират и отговарят за стрелбата и бойната подготовка на кораба, не си дават сметка, че в действителния бой ще липсват идеалните метеоусловия, че противникът може да ни превъзхожда по количество кораби, че той ще нанася повреди на отделни наши кораби, на нашата техника, оръжието и поражение на личния състав, че борбата за живучест на кораба и техниката трябва да бъде равностойна на нивото на провежданата стрелба.

Всички огневи задачи на тактическите учения по същество имат за цел проверка на боеготовността на корабите, установяване доколко офицерският състав умее тактически грамотно да използува оръжието и техническите средства в сложна обстановка, от което следва, че командирът на даден кораб не трябва да знае каква стрелба ще проведе в хода на ученията, а според обстановката трябва сам да избира тактически подходи и начини за използуване на оръжието, които най правилно биха разрешили стоящата пред кораба задача.

За да се изпълнят тези основни изисквания е необходимо тактическите учения да се провеждат по план на съединението, а не по план на кораба.

Подготовката на командира и щаба на съединението за тактическо учение има двояко значение: първо, в него се проверява пълнотата и правилното действие на личния състав по специалната и тактическата подготовка и може да се види нивото на политическата подготовка и, второ, добре подготвеното и добре проведено тактическо учение от щаба на съединението дава добър пример на подчинения личен състав и издига щаба в очите на офицерите от корабите.

Тактическите учения на съединението, за разлика от тия на отделния кораб, изискват още по-щателна подготовка, още по-добра разработка на тактическата обстановка.

При организацията и провеждането на тактическото учение на съединението трябва да се гледа като на бойни действия, в които се изисква максимално напрежение на силите на личния състав и максимално допустимо натоварване на бойната техника на корабите.

Корабите и съединенията трябва да се учат да воюват не с какъв да е противник — те трябва да се учат да се бият и побеждават активен и добре въоръжен противник. Това ще рече, че при съставяне на замисъла за тактическото учение обстановката трябва да бъде максимално близка до бойната, а противникът да бъде представян като активен, силен и мощно въоръжен. Необходимо е бойните кораби представляващи противника по възможност да се обозначават не от отделни единици, а от групи кораби и техните способи на действие да съответствуват на най-новите изисквания на съвременната техника. Командирите на кораби и съединения, обозначаващи противника, не трябва да се борят само за изпълнение на плана по време и място, а да проявяват активност и дързост, така както би действувал противникът при действителен бой.

Борбата със силен и активен противник изисква съответно стремително настъпление и на своите сили, прилагане на изненадващи, неочаквани за „противника" удари, добре обосновани с оперативно-тактически разчети.

Никога не трябва да се забравя, че активното настъпление изисква сериозни мерки и за отбрана, че в процеса на настъплението трябва добре да организираме и всички видове отбрани.

Съчетанието на активното настъпление с добрата организация на видовете отбрани обикновено завършва с победа над силен противник.

В хода на провеждането на тактическото учение на съединението трябва да се обръща особено внимание на правилното използуване на техническите средства за наблюдение и свръзка и взаимодействието на частите и корабите в боя, тъй като съвременният бой е наситен със сложна техника, която се стреми да превърне нощта в ден, големите разстояния и дълбочини на морето в непосредствена близост за наблюдение, за свръзка и за бой.

Бързото развитие на техниката предизвиква интензивност в бойните действия, увеличава района на театъра, създава условия за бързо нарастване на силите в боя и продължителност на въздействието върху врага. Успоредно с това се усложнява взаимодействието в боя. Обстановката при воденето на съвременния бой така бързо се изменя и усложнява, че изисква от бойната подготовка в мирно време да подготви личния състав за водене на бой в сложни условия, за изпълнение на бойните задачи за кратко време, с умение и допустим минимум количество сили.

Капитан 2 ранг СТ. ДИМИТРОВ

РАБОТА НА ПАРТИЙНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ ПО ОСИГУРЯВАНЕ НА ТАКТИЧЕСКИТЕ УЧЕНИЯ

Важно място в осигуряването на високо тактическо майсторство за офицерите, старшините и матросите заемат провежданите тактически учения. Те дават възможност да се отработят всички въпроси по бойната подготовка в условия близки до бойните. С тях се проверяват и укрепват знанията, придобиват се практически навици, като се създават условия и възможности за прилагане на теоретическите знания получени по време на провежданите ежедневни занятия по специална и бойна подготовка.

Всичко това обуславя задачите и мястото на партийните организации по време на подготовката и провеждането на тактическите учения. Цялата дейност и провежданите мероприятия от партийните бюра и организации трябва да бъдат насочени към подготовката на командирите и матросите да действуват така, както ще действуват при една действителна бойна обстановка.

За провеждане на организирана и целенасочена работа от партийните бюра и организации за подготовката на ученията, по време на ученията и след завършването им трябва да се обърне сериозно внимание на планирането на мероприятията. Опитът показва, че за подготовката и провеждането на тактическите учения от партийните бюра и организации трябва да се правят специални планове. Задълбоченото обмисляне на партийните мероприятия при създаването на плановете дава възможност на партийните организации да водят по-конкретна и целенасочена работа, в пълно съответствие със съдържанието на задачите. Особено внимание трябва да се обръща на изучаване опита от минали учения, което дава възможност на партийните организации все повече да подобряват своята работа в осигуряването на тактическите учения и да избягнат по-рано допуснатите слабости.

Въпросът за партийното осигуряване на тактическите учения и занятия стои като ежедневна задача пред партийните организации. Всички партийно-политически мероприятия трябва да бъдат насочени към повишаване тактическата подготовка на личния състав. Партийните организации трябва да обърнат особено внимание на подготовката на офицерския състав за ученията. Голяма е ролята, която са призвани да играят в това отношение партийните организации при щабовете, които трябва да насочат усилията си към безупречно

и качествено изпълнение на поставените задачи. Нужно е всеки офицер от щаба дълбоко да усвои целите и задачите на ученията и своите конкретни задължения, внимателно да изучи съответните раздели от уставите и наставленията, без твърдото познаване на които не би могъл да действува така, както изисква съвременният бой. Правилно постъпват тия партийни организации, които на свои събрания запознават офицерите-комунисти с характера на предстоящите учения и задачите на комунистите, поставят поръчения на своите членове за оказване взаимопомощ, прочитане лекции и доклади и изпълнението на други задачи.

Партийните организации от корабните поделения в подготвителния етап на ученията трябва да обърнат особено внимание на задачата, да запознаят целия личен състав със задачите на ученията, да мобилизират всеки боец отлично да подготви своята материална част и бойна техника, да бъде примерен и съзнателен, да действува през цялото време на занятието според изискванията на уставите и в условия най-близки до бойните.

Най-главното в този етап на подготовката трябва да бъде усвояването на задачите от целия личен състав. Ако всеки боец не знае какво трябва да прави, каква е неговата задача, къде е неговото място в тактическото учение, такова учение не може да има добър резултат. Всичко това изисква от партийните бюра и организации провеждането на диференцирана работа с всички военнослужащи и в зависимост от тяхната специалност, с оглед подготовката на бойците, да действуват като се вживеят в бойната обстановка, да спазват строго тактическите изисквания, да не допускат никакви условности и опростяване на занятието от нито един боец. Всеки боец участвуващ в занятието трябва да се убеди, че напразно ще бъдат вложените от него усилия, ако не действува така, както ни учат наставленията и уставите, в съответствие с бойната обстановка.

В решаването на тази задача особена роля има да играят младежките организации. Ето защо партийните бюра следва да обръщат особено внимание на работата на комунистите по оказване конкретна помощ както на дружествените комитети, така и на отделните матроси. За целта партийните бюра трябва да поставят конкретни поръчения на комунистите-специалисти за оказване на такава помощ и от близо да контролират тяхното изпълнение.

Изхождайки от това, че успехът в ученията до голяма степен зависи от активното включване на комунистите в изпълнение задачите по ученията, партийното бюро със секретар другаря Иванов своевременно организира и проведе събрание, на което комунистите бяха запознати със задачите на ученията и мястото на поделението в решаване основната за-

дача на учението. Събранието реши да излезе с призив към целия личен състав за отлично изпълнение на задачите в предстоящото учение. Поставени бяха задачи на комунистите-специалисти да окажат конкретна помощ на командирите на кораби, бойни части и бойни постове за подготовката на материалната част, механизмите и оръжието за безотказно действие. На други комунисти бяха поставени задачи да окажат помощ на дружествените комитети на ДСНМ, да доведат до целия личен състав призива на партийната организация и мобилизират всички свои членове за достойно изпълнение на своите задължения.

Поставените партийни поръчения на комунистите бяха поети като конкретна партийна задача. Сам партийният секретар се зае с контрола по изпълнение на поставените партийни поръчения. В резултат личният състав се активизира и работи с всички сили при голямо напрежение за подготовката на материалната част и поставените на поделението и корабите задачи бяха изпълнени успешно.

Изхождайки от обстоятелството, че управлението на войските в съвременния бой от страна на командирите и щабовете е немислимо без непрекъсната свръзка, че маневреността и бързотечността на бойните действия на море повишават изискванията особено към радиосвръзката, партийните бюра и организации трябва да обръщат особено внимание на работата с личния състав от този сектор.

С тази категория от личния състав партийното бюро може да организира състезания, да постави поръчения на комунисти-специалисти да окажат конкретна помощ на послабо подготвените, да организира съвещания за обмяна на опит, където отличници по бойната и политическата подготовка, участвували по-рано в тактически учения, да разкажат за своя опит, как те са работили и т. н. Освен това, може да се организира написването на памет ки на радиста или свързиста, в които да се посочат основните задължения и реда на работата. За написването на памет ките могат да се заангажират както специалисти, така и членове на ДСНМ.

Специално за учението партийното бюро трябва подробно да инструктира агитаторите, като им постави задачи за разясняване международните и вътрешни събития и задачите на личния състав през време на учението. На агитаторите могат да бъдат поставени задачи да изнасят беседи пред матросите за необходимостта от съзнателно отношение към изпълнение на задачите, за съблюдаване на висока военна дисциплина, за опазване на военната тайна и др. Агитаторите могат да четат материали от вестници, списания, да използуват издадените памет ки, бойни листове и др. с оглед мобилизирането на целия личен състав за качествено изпълнение на поставените им задачи.

След поставяне конкретна задача на поделението партийното бюро трябва да вземе всички необходими мерки за довеждането ѝ до личния състав. В зависимост от обстановката могат да се проведат кратки съвещания на партийния и младежкия актив, да се поставят конкретни поръчения на комунистите, да се окаже помощ на дружествените комитети за поставяне съюзни поръчения на членовете на ДСНМ, да се инструктират отговорниците по конкретната задача и др.

Със започване на динамиката основна задача на партийното бюро е да осигури изпълнението на поставените партийни поръчения и при възможност, съобразно конкретната обстановка, могат да се провеждат партийни съвещания за отчитане изпълнението на поставените задачи и се поставят нови на комунистите, активистите на ДСНМ и агитаторите за отстраняване допуснатите слабости и по-качественото изпълнение на задачите. Особено внимание трябва да се обръща от партийния секретар и членовете на партийното бюро на обявяването пред целия личен състав проявилите се командири и матроси изпълнили отлично поставените им задачи. В зависимост от обстановката това може да става в рамките на дивизиона, отделния кораб, бойната част или бойния пост.

Работата на партийното бюро и комунистите не завършва с даване край на учението. Задача на партийните организации е да използуват всички средства за пропагандиране и широко популяризиране на положителния опит на отличниците, проявили се по време на учението. Много важна дейност на партийната организация е да се отчитат и допуснатите слабости и грешки, да се потърсят причините и се набележат мерки за отстраняването им, за да не се повтарят през следващите учения.

За тази цел могат да се използуват различни методи и форми на работа. Могат да се организират събрания, на които да се изкажат бойците, отличили се през време на учението. Те могат да разкажат и предадат опита си по микрофона на радиоуредбата и чрез статии, отразени в стенвестници и др.

Обобщаването на положителния опит и разкриването на допуснатите слабости при всяко учение дава възможност на партийните бюра и организации все повече да обогатяват своя опит, по-резултатно и качествено да подпомагат командирите при подготовката и провеждането на занятията в обстановка все по-близка до бойната, каквато изисква съвременният бой.

О. з. Кап. 2 ранг СТ. ДОНЧЕВ

ДУНАВСКИЯТ ПРОБЛЕМ В МЕЖДУНАРОДНИТЕ ОТНОШЕНИЯ

Река Дунав е мощна водна артерия, съединяваща Централна Европа с Източна и Юго-източна Европа. Тя води началото си от сливането на двете поточета Бриге и Бригах идещи от южните склонове на Шварцвалд от около 1000 метра надморска височина.

Дунав след Волга е най-пълноводната, най-дългата и единствената голяма европейска река, която тече от запад към изток. Тя има дължина 2850 км, от които 2588 са плавателни, като в участъка от устието до Браила дълъг 170 км могат да плават морски кораби.

Според физико-географските, геологическите и хидрологически признаци река Дунав се разделя на три части:

1. Горен Дунав — от изворите до селото Девин (на 49 км под Виена) с протежение 970 км.

2. Среден Дунав — от селото Девин до град Турно-Северин, с протежение 949 км.

3. Долен Дунав — от град Турно-Северин до устието, с протежение 931 км.

Ширината на реката е различна: от 40 м в Горен Дунав (участъка Туглинген—Улм) до 2800 м в някои места от Долен Дунав.

Дълбочината му е също различна: от няколко метра до 75 м при „Казаните" — най голямата речна дълбочина в Европа.

Скоростта на течението се изменя неравномерно и се колебае в пределите за Горен Дунав от 3,6 до 8 км в час; за Среден Дунав — от 2,9 до 7,9 км в час, с изключение при нос Гребен в Силския канал (45 км) където скоростта достига до 18 км в час. В Долен Дунав скоростта на течението намалява средно от 2 км до 5 км в час в участъка Браила — Сулина.

Река Дунав протича през територията на осем държави: Съветския съюз, Румъния, България, Югославия, Унгария, Чехословакия, Австрия и Германия. Същевременно тя се явява граница: реда между Унгария и Чехословакия, Румъния и Югославия, Румъния и България и Румъния и СССР.

Изключително голяма е ролята на река Дунав като търговски път. Корабите на много народи през всички времена са браздили нейните води: в антично време—гръцки, римски, финикийски и др.; в средните векове — византийски, руски, български, унгарски, сръбски, немски и турски. При Омуртаг

(827 и 829 г) по река Дунав и нейния приток река Сава били пренасяни на лодки войски, които навлезли във владенията на франките и ги опустошили.

Според Иричек и проф. Златарски, България в X век се явявала място, където се донасяли по река Дунав, като най-добър и бърз път за съобщение, всички сурови произведения от Германия, Моравия, Русия и придунавските страни и тук се обменяли с индустриалните произведения на империята и стоките от Азия и Африка, доставени от Цариградския пазар.

Още в 50-те години на 19 век Маркс отбелязва, че река Дунав служи като естествен канал за търговията, за износ на продукти от Дунавските страни в Черно море и отправянето им за световния пазар.

Освен икономическото си значение, река Дунав има и голямо стратегическо значение.

Дунав свързва Централна Европа с Балканите, които се явяват мост от Европа за Близкия изток и се намират на кръстопътя на най-важните пътища. Чрез Черно море река Дунав открива достъп до бреговете на Крим, Кавказ, Мала Азия, а чрез Босфора и Дарданелите дава излаз за световните съобщителни пътища. Поради географското си положение река Дунав играе важна стратегическа роля в Юго-източна Европа.

Дунав е първокласен воден военен съобщителен път, който дава възможност да се прехвърлят значителни количества войски, техника и снаряжения на голямо разстояние и в кратък срок.

Дунав се явява път за проникване от Централна Европа на Балканите, в Юго-източна Европа и Мала Азия, а от друга страна — от Черно море и Балканите в Юго-източна и Централна Европа. Тази си роля Дунав е играл още във великото преселение на народите, а в средните векове турските завоеватели използували реката за проникване от Черно море до Виена.

Два пъти се опита да използува река Дунав за осъществяване на своя „натиск към изток" и германският империализъм.

Налудничавите планове за заграбването на Балканите и река Дунав през Втората световна война и превръщането им в антисъветски плацдарм бяха окончателно разбити от Съветската армия, която освободи тия територии от хитлеровата окупация.

Дунав има голямо военно значение и в друго отношение. Известно е, че реката се явява сериозна преграда за настъпващите войски и изгоден рубеж за отбрана. В сегашно време, когато за развитието на оперативния успех е извънредно важна бързината за предвижването на бронетанковите и механизирани войски, форсирането на реките изи-

ска особено щателна подготовка и предизвиква задържане на настъплението и загуби на време заедно с всички произтичащи от това отрицателни последствия. Както показа опитът от Втората световна война, форсирането на река Дунав се явява сложна и трудна операция.

Голяма е ролята на Дунавския басейн и като източник за снабдяване със стратегически суровини. Дунавският басейн е един от най-богатите в Европа райони с полезни изкопаеми: нефт, кафяви въглища, мед, цинк, олово, сребро, злато, хромова и желязна руда и др. Долините на басейна отдавна се славят с голямо плодородие. Наличието на големи запаси суровини и селскостопанските продукти в Дунавския басейн, в съчетание с огромните потенциални ресурси от хидроенергия, създават благоприятни условия за икономическото развитие на крайдунавските страни. Едновременно с това богатствата на дунавския басейн отдавна са привличали хищническите апетити на чуждестранните завоеватели, които нямат нищо общо с Дунавския басейн. В средните векове значителна част от басейна била заграбена от Турция: турското владичество, както и господството на австрийските феодални династии, станали причина за значително изоставяне на производителните сили на тая богата област.

Епохата на капитализма докарала нови господари на крайдунавските народи, а именно буржоазията на развитите западни страни, която експлоатирала тия народи също така, както и турските, австрийските и други феодали.

Икономическото и военно значение на река Дунав определило нейното политическо значение и превърнало Дунавския басейн в един от центровете за привличане и сблъскновение на интересите на капиталистическите държави.

По такъв начин изникнал „Дунавският проблем": Дунав като път за предвижването на Австрия към Балканите, Дунав като преден пост на английския империализъм срещу Русия, а по-късно и срещу Германия; Дунав като основа на немската империалистическа ос „Берлин — Константинопол — Багдад".

В развитието на „Дунавският проблем" могат да се разграничат четири периода, всеки от които е оставил своя отпечатък върху същността на този проблем.

Първи период (1616 — 1856 г.) — период на двустранни договори свързани с борбата на Австрия, Турция и по-късно Русия за право на плаване по река Дунав.

През тоя период военно-феодалната политика на Турция разорявала икономиката на дунавските страни, задържала развитието на производителните сили в Дунавския басейн и на Балканите и неизбежно водила към упадък на търговското значение на реката.

Политиката на Австрия на Дунава се определяла преди всичко от нейните военни и политически цели. Главната за-

Конвенцията от 1921 г. била насочена против жизнените интереси на дунавските държави. Тя фактически узаконявала привилегированото положение на недунавските държави и юридическото господство на Англия и Франция по Дунава и Дунавския басейн.

Конвенцията предвиждала образуването на ЕДК, пълномощията на която се разпростирали върху морския Дунав (Браила — Сулина) и Международна дунавска комисия (МДК) — с пълномощия по реката от Улм до Браила.

В състава на МДК влизали представители на западноевропейските държави, нямащи нищо общо с р. Дунав и които същевременно участвували и в ЕДК, т. е. Англия, Франция и Италия и по един представител от крайбрежните дунавски страни. При тогавашното състояние на силите в лагера на капитализма в Европа, МДК давала възможност на Англия и Франция да държат в свои ръце управлението и контрола по целия Дунав.

По такъв начин, както в ЕДК така и в МДК било съвършено очевидно господствуващото положение на недунавските държави, намиращи се на стотици и хиляди километри от река Дунав.

Статута за река Дунав от 1921 г. просъществувал до навечерието на Втората световна война, когато в резултат на Синайското съглашение от 18 август 1938 год. и Букурещкото съглашение от 1 март 1939 год. конвенцията от 1921 година била по същество разрушена и по Дунав бил създаден „нов" режим на корабоплаване, осигуряващ господството на хитлерова Германия в Дунавския басейн, превръщайки го по такъв начин в плацдарм за нападение срещу Съветския съюз.

През годините на войната и непосредствено след нейното завършване корабоплаването по река Дунав се регулираше по разпорежданията на различните военно-окупационни власти.

Изобщо вторият период се характеризира с проникването на западния капитал в дунавския басейн и заграбването на управлението и контрола на корабоплаването по река Дунав от западно-европейските недунавски държави, чрез така наречения „Международен режим на корабоплаването" и свързаните с него Европейска и Международна Дунавски комисии.

Третият период обхваща годините след разгрома на фашистка Германия (май 1945 г.) до сега. Той е период на демократизация на Дунавския басейн след Втората световна война и образуването на действително суверенни държави, сътрудничещи по между си в икономическо и културно отношение. Това наложи отдавна назрялата необходимост от създаването на нов статут, съответствуващ напълно на изискванията на международното право.

През тоя период въпросът за Дунавския режим се е обсъждал на Парижката мирна конференция през 1946 год. и Нюйоркската сесия на съвещанието на външните министри през същата година.

По въпроса за Дунавския режим се очертаха две становища: англо-френско-американско, което представляваше опит да се възстановии конвенцията от 1921 г. с някои частични изменения, за реставрация на икономическото господство и политическото влияние на западните държави по река Дунав загубени след хитлеровата окупация, и становището на Съветския съюз за необходимостта от създаване на нов режим на корабоплаването, според който река Дунав трябва да стане открит търговски път, а управлението да премине изключително в ръцете на дунавските страни, т. е. проблема за режима на река Дунав да се решава само от дунавските държави. Становището на Съветския съюз срещна подкрепа от всички крайдунавски народнодемократични страни. На свиканата през 1948 год. конференция в Белград беше прието съветското становище.

Новата Дунавска конвенция бе подписана на 18 август 1948 год. от следните държави: СССР, УССР, България, Румъния, Чехословакия и Югославия. Останалите участници в конференцията Англия, Франция, САЩ и присъствуващата със съвещателен глас Австрия отказаха да подпишат конвенцията.

Съгласно конвенцията от 1948 г. дунавските държави (за такива се считат държавите, които имат бряг или брегове на река Дунав от Улм до устието с излаз на море чрез Сулинския канал) запазват правото си на юрисдикция в своите води.

Новата дунавска конвенция отхвърли принципа на господство на недунавските държави по река Дунав и утвърди принципа за свобода на корабоплаването по международните реки.

Според конвенцията, корабоплаването по река Дунав е свободно и открито на равни начала по отношение условията за корабоплаването и пристанищните и навигационни такси.

Военните кораби на недунавските държави, за разлика от предишния режим, нямат право да плават по река Дунав, а военните кораби на дунавските държави могат да плават вън от пределите на собствените (териториалните) води само със съгласието на заинтересуваните страни.

По такъв начин конвенцията от 1948 г., въз основа на общоприетите принципи на международното право, провъзгласява действително, а не формално равенство на флаговете по отношение корабоплаването. Тя съхранява суверенните права и независимост на всички крайдунавски народи и създава необходимите условия за равноправно сътрудничество на всички държави желаещи да ползуват реката за мирни, тър-

говски цели, независимо от социално-икономическите системи на тия държави.

Съгласно конвенцията от 1948 г. се учредява Дунавска комисия, при което положение фактически престават да съществуват Европейската и Международната дунавски комисии. Дунавската комисия се състои от представители само на дунавските държави и се занимава с въпросите по координирането на условията за плаване по река Дунав, уеднаквяване на средствата за навигационно ограждане на реката и правилата за речния надзор, уеднаквяване на хидрометеорологичните наблюдения, проучване и оповестяване на същите, митническите и санитарни правила за плаване и др.

На 11 май 1949 г. конвенцията влезе в сила, като до 1953 г. седалището на Дунавската комисия бе в гр. Галац, след което се премести в Буда-Пеща.

От 1949 г. до сега Дунавската комисия редовно организира и провежда по две сесии годишно, където делово при активното участие на представителите само на дунавските страни можаха да се разрешат редица неразрешени в продължение на много години от предишните комисии въпроси.

От 16 до 24 януари т. г. заседава в Буда — Пеща 16-та редовна сесия на Дунавската комисия.

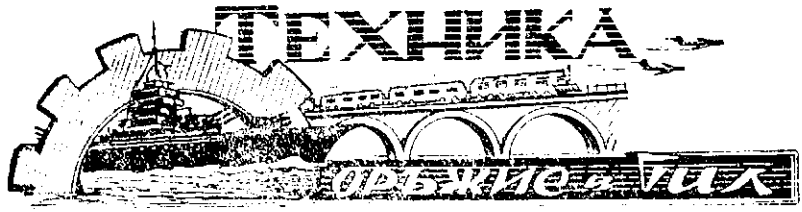
В работата на комисията, освен делегациите на страните членки на комисията, взеха участие за пръв път и експерти от заинтересованите министерства на Австрийската република и Германската федерална република, представители на администрацията на „Железните врата", както и наблюдатели от Съвета за икономическа взаимопомощ и от Икономическата комисия на ООН за Европа.

В дневния ред на сесията бяха поставени въпроси свързани с по-нататъшното подобряване и развитие на корабоплаването по Дунава.

Главен въпрос обсъждан на сесията бе въпросът за установяване на големините на талвега и хидротехническите съоръжения на р. Дунав, свързани със схемата за комплексно използуване на водните ресурси на Дунава.

На 16-та сесия на Дунавската комисия бе взето решение за в бъдеще комисията да заседава един път годишно вместо два пъти, както бе до сега.

По такъв начин дунавските народи, взели разрешението на Дунавския проблем в собствените си ръце, показаха на практика, че успешно могат да го разрешат в интерес на общото корабоплаване и мирното сътрудничество на дунавските страни както помежду си, така и с другите недунавски държави.

Инж. капитан 2 ранг А. ГАЧЕВ

АНТИФРИКЦИОННИ СПЛАВИ ЗА КОРАБНИ ДВИГАТЕЛИ И МЕХАНИЗМИ*

Сплави на медна основа

Калаен бронз

Антифрикционните сплави на медна основа имат висока температура на разтапяне и в сравнение с бабитите притежават по-добри механически свойства при нормална температура.

Тези сплави се делят на две:

1. Сплави на медта с калая или другите метали. Те се наричат бронз. Най-голямо разпространение като антифрикционни материали са получили калаеният, калаено-фосфорният, оловният, силициевият, алуминиевият и берилиевият бронз.

2. Сплави на медта с цинк или както се наричат в практиката — латуни.

Калаеният бронз се употребява много често и с примеси на фосфор, олово, цинк и други елементи.

Сплавите от тази група се характеризират с голяма здравина, добра пластичност, значителна пружинираща способност и голямо съпротивление на износване и умора. Калаеният бронз е способен да издържа голямо ударно натоварване. Благодарение на това той се употребява широко за лагери работещи при големи натоварвания и високи окръжни скорости. Рядко има корабен механизъм, в който да няма бронзови лагери.

В практиката се употребяват следните марки оловен бронз: Бр ОЦС3—11—5; Бр ОЦС 4—4—2,5; Бр ОЦС 4—4—4; Бр ОЦС 5—5—5; Бр ОЦН 5—2—5; Бр ОЦС 6—6—3; Бр ОФ 6—5—0,4; Бр ОФ 7—0,2 — бронз Карс; Бр ОФ 10—1.

Отделните марки бронз се разшифроват например както следва: Бр ОЦС 5—2—5 се чете така — бронз със съдържание калай 5%, цинк 2% и олово 5%, останалото мед.

Лагерните черупки и втулки от Бр ОЦС 5—5—5 отливани в пръст имат ниски механически свойства и затова ра-

* Продължение от книжка 3.

ботят неудовлетворително при големи натоварвания. Лагери отлети в кокил или още по-добре по центробежния способ са способни да издържат големи налягания до 200 кг/см² и повече. Те имат дребнозърнеста еднородна структура без пори. Колкото са по-малки зърната и еднородна структурата, толкова механическите качества на бронза са по-високи. Местната пористост се наблюдава в лагерите, отливани в пръст и често служи като причина за отделяне на залетия слой бабит (вследствие налягането на газовете натрупали се в порите и разширяващи се при висока температура)—рис. 1

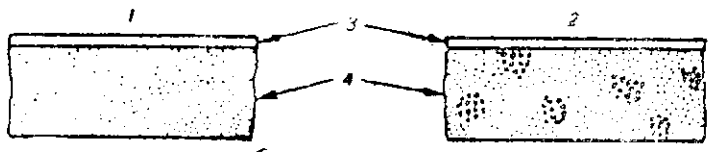

Рис. 1. Влияние на способа за отливане: 1 — центробежна отливка, дребнозърнеста, хомогенна; 2—отливка в пръст с пори в отделни места; 3 — бабит; 4 — бронз.

В лагерите отлети по центробежния способ понякога се явява разсеяна пористост по вътрешната повърхност, което се обяснява със силното окисление и по-бавното затвърдяване. Външната повърхност обикновено е грапава и има малки газови раковини. Причината за образуването на раковини се явява водната пара, образуваща се при неравномерна смазка на формата за отливане. Всички дефекти по външната и вътрешната повърхности се отстраняват при обработка, при която до 40% от материала се снема.

Бр ОЦН 5—2—5 се употребява за отливане на зъбни колела в горивни, маслени и други помпи. Никелът придава високи механически свойства на този бронз. След термическа обработка задържане сплавта в течение на няколко часа при температура 260°—320°С — този бронз достига твърдост H_B = 190 кг/мм².

Марката Бр ОЦС 6—6—3 се употребява за изработване на лагери, втулки, гайки и лойници.

Фосфорният бронз издържа добре натоварвания на удар. Лагерите от такъв бронз изискват обилно намазване. От него се изготвят втулки с особено точни размери, работещи в тежки условия. Втулките на клапаните в двигателя 9Д са от бронз Каро.

Медно-оловни сплави (оловен бронз)

Тези сплави нямат голямо приложение, тъй като имат по-ниски механически свойства от първите. Затова в практиката към тях прибавят метали като калай, арсеник, цинк и и други. В практиката се употребяват следните марки:

Бр ОС 10—10; Бр ОС 8—12; Бр ОС 7—17; Бр ОЦС 4—4—17; Бр ОС 5—25; Бр С—30; Бр СН 60—2,5.

Бр ОС 10—10 се употребява за отливки, при които има съприкосновение с киселини. В повечето случаи от тези марки бронз се изработват разни втулки, маслени пръстени и др.

Бр С—30 има ред положителни качества, вследствие на което се употребява за заливане лагерите на дизелови двигатели с голяма мощност. Неговата твърдост при повишени обороти е по-висока отколкото на бабита — 83. Топлопроводността му е шест пъти по-висока отколкото на бабита — 83 и това позволява да се употребява при двигатели с по-голямо число на оборотите и големи относителни налягания когато при триенето се отделя голямо количество топлина, която трябва бързо да се отнеме.

При спокойно натоварване Бр С—30 добре издържа относителни налягания до 250 кг/см^2 при окръжна скорост до 10 м/сек. При натоварване на удар издържа до 150кг/см^2 и окръжна скорост до 8 м/сек.

Увеличаването на слабината от смачкването, която обикновено рязко се проявява, в началото на работата на лагерите в бронза Бр С—30 е по-малка, отколкото в калаените и оловни бабити.

Основният недостатък на този бронз е сложното му изготвяне в сравнение с бабитите и трудното му заливане. Валовите шийки трябва да имат по-голяма твърдост при употребата на такъв бронз, тъй като иначе се износват бързе. В такива случаи шийките се азотират или закаляват.

Силициев бронз

Доказано е, че силицият до 3% подобно на алуминия увеличава здравината на сплавта без да намалява пластичността й. В машиностроителната промишленост най-голямо употребление е получила марката Бр К Мц 3—1. Той се поддава на всякакво обработване, като коване, пресоване, щамповане и изтегляне и затова от него изготвят полуфабрикати във вид на тел, листа, ленти и прътове с разни размери. Бр К Мц 3—1 притежава отлична противокорозионна устойчивост в атмосферата, съпротивлява се на киселини и основи, издържа на дълго въздействие в морска вода.

Благодарение на големите си антифрикционни свойства се употребява широко в моторостроенето и машиностроенето за изготвяне на втулки и други триещи се части.

Берилиев бронз

Той е най-качественият бронз от подгрупата на безкалаените бронз. Притежава голяма здравина и твърдост, устойчив е на корозия и има добри антифрикционни свойства. Физическите свойства на бронза могат да бъдат значително

подобрени чрез термическа обработка. Берилиевият бронз се обработва добре в студено и топло състояние, особено след закалка. Той се употребява за изработване на пружини, пружиниращи контактни части, а също така за втулки, лагери, зъбни колела в помпи и други подобни части, работещи при големи скорости и повишени налягания и температури.

В практиката се употребяват две марки берилиев бронз: Бр Б—2 и Бр Б—2,5.

Американците прибавят към берилия кобалт, който значително повишава механическите свойства на сплавта. В специалния берилиев бронз за пружини, контакти и електроди те добавят 0,25—0,35% кобалт. В бронз употребяван за втулки, лагери, зъбни колела и части от клапани прибавят 0,35 — 0,60% кобалт.

Алуминиев бронз

Алуминиевият бронз е устойчив против корозия, има добри антифрикционни свойства и здравина. В практиката се употребяват няколко марки. Те всичките леко се коват, пресоват се в студено и топло състояние и позволяват да им се прибавят разни легиращи вещества, които повишават техните качества. Затова тези марки се употребяват за производство на лагери, зъбни колела, гайки, клапани, седла за клапани.

Химически състав на алуминиевия бронз

МАРКА	ОСНОВНИ ЕЛЕМЕНТИ В %				
	Al	Fe	Mn	Ni	Cu
Бр АЖ 9—4	8—10	2—4	—	—	останалото
Бр АЖМц 10—3—1,5	9—12	2—4	1—2	—	„
Бр АЖН 10—4—4	9,5—11	3,5—5,5	—	3,5—5,5	„

Първата марка бронз наред с високата здравина притежава добри антифрикционни качества и затова се употребява като заместител на калаения бронз за изработване на безкрайни винтове, зъбни колела, клапани и клапанни гнезда, лагерни черупки. Тази марка издържа относителни налягания до 300 кг/см² и окръжни скорости до 10 м/сек, като при това се съблюдава правилото произведението P.V да бъде по-малко от 600. Например при относително налягане 120 кг см² и окръжна скорост V = 4 м/сек е възможно използуването, защото P. V = 120.4 = 480. 480 < 600.

Втората марка се използува изключително за лагери, зъбни колела и втулки, защото добре се обработва в студено и топло състояние.

Третата марка се употребява за изработване на зъбни колела, седла за клапани, направляващи втулки на изпускателни клапани за авиационни двигатели и др.

Медно-цинкови антифрикционни сплави (латуни)

Разните марки латуни имат голямо приложение не само в корабните двигатели, но и по целия кораб. Това предимство латуните са завоювали благодарение на ценните си антикорозионни качества. В промишлеността се употребяват около 20 марки латуни, които се обработват много леко и около 10 марки латуни, които се отливат.

Употребяват се латуни със следните наименования: латуни с калаена добавка 1 — 1.5%; латуни с оловна добавка 0,5 — 2%; латуни с алуминиева добавка 2 — 6%; латуни с манганова добавка 0,5 — 6%; латуни със силициева добавка 2,5 — 4,5%.

От добавянето на някои елементи към двойните медно-цинкови сплави се повишават механическите свойства и корозионната устойчивост на тези сплави. Обикновено такива сложни сплави се наричат сложни латуни.

При добавяне на калай, никел и манган значително се повишават здравината и корозионната устойчивост на латуните, а при добавяне на алуминий с никел, желязо и манган силно се увеличава твърдостта, здравината и корозионната устойчивост.

От друга страна наличието на алуминий затруднява заварката на такива сплави. От прибавянето на олово латуните се отливат по-добре и се подобрява обработването им (стават по-меки). Сплави съдържащи олово с манган или силиций се отливат с добри антифрикционни качества.

Латуните с калаена добавка не се употребяват в морското машиностроене.

Латуни с оловна добавка

Употребяват се главно 3 марки, химическият състав на които се вижда от приложената таблица.

МАРКИ СПЛАВИ	ЕЛЕМЕНТИ В %							
	Cu	Zn	Pb	Fe	Sb	Bi	P	Всичко примеси
ЛС 59—1	57—60	Останалото	0,8-1,9	не повече 0,5	не повече 0,01	не повече 0,003	не повече 0,02	не повече 0,75
ЛС 59—1В	57—61	„	0,8-1,9	0,5	0,01	0,003	0,02	1,5
ЛС 59—1Л	57—61	„	0,8-1,9	0,5	0,05	—	—	2,0

ЛС 59 — 1 се употребява за листове, ленти, пръти, тел и тръбички. Недостатъкът му е, че при 500—800°С се деформира леко.

ЛС 59—18 се употребява за изтегляне на пръти и за отливки.

ЛС 59—1Л се употребява за ляти втулки и за отливане на арматура към котли, двигатели и др. корабни механизми.

Латуни с алуминиева добавка

С прибавянето на алуминий не повече от 5% се увеличава съпротивлението на разкъсване и удължаването. Това може да се обясни с подобряване отливъчните качества на сплавта: отливката се получава по-чиста и следователно механическите й качества се подобряват.

При съдържание на алуминия над 5% здравината на сплавта се увеличава, но удължаването й се намалява.

Химически състав на латуните с алуминиева добавка

Марка	Химически състав в %							
	Cu	Al	Fe	Mn	Sn	Pb	Zn	Всичко примеси
ЛА 67—2,5	66-68	2-3	до 0,8	до 0,5	до 1,0	до 1,0	остана-ло-то	до 3,4
ЛАЖМц 66—6—3—2	64-66	6-7	2-4	1,5-2,5	—	1,0	„	до 2,4
ЛАЖ 60-1-1Л	58-61	0,75-1,5	0,75-1,5	0,1-0,6	0,2-0,7	0,4	„	до 0,7

Латун ЛА 67—2,5 се потребява за отливане на антикорозионни части в морското и общото машиностроене, а също така за подменяне на бронз Бр ОЦСНЗ—7—5—1.

Латун ЛАЖМц 66—6—3—2 се употребява за изготвяне на части подложени на големи усилия, като безкрайни винтове и др. Той с успех заменя алуминиевите видове бронз.

От латуна ЛАЖ 60—1—1Л се изготвят втулки, лагери и арматури за котли.

Латуни с манганова добавка

От приложената таблица се вижда, че с прибавянето на мангана се увеличава предела на здравината при разтегляне, а удължението постепенно се намалява при съдържание на мангана до 3—4 % и по-бърже, ако мангана е повече от 4 %. Необходимо е да се отбележи, че мангана влошава качеството на отливката. Затова обикновено в сплавта прибавят други съставляващи, които неутрализират действието на мангана.

Свойствата на манганови сплави се подобряват с добавянето на олово, калай, желязо и алуминий.

С добавката на олово се подобряват антифрикционните качества на сплавта. Олово се добавя обикновено до 2 %.

Химически състав и механически свойства

Химически състав %			σв	δ	Нв
Cu	Zn	Mn	кг/мм²	%	кг/мм²
60,00	39,48	0,08	39,9	18,5	80
59,07	39,35	0,53	41,7	32,5	85
60,00	38,55	1,00	42,8	25	85
60,00	38,00	2,00	43,5	18,5	95
60,70	34,65	4,25	44,8	15	107
52,43	41,33	6,25	53,4	6	135

Добавянето на калай увеличава здравината, твърдостта и устойчивостта на сплавта против корозия. Алуминият също се добавя до 2% Той увеличава здравината на сплавта. Желязото се прибавя само в зависимост от процентите цинк. Така например, ако сплавта съдържа 40 % цинк, то тя може да разтвори само до 0,7 % желязо. Желязото подобрява механическите свойства на сплавта.

Латуни със силициева добавка

Такива латуни се употребяват за отливане на зъбни колела, части на кораби и арматура, която е подложена под въздействието на морската вода.

Химически състав на стандартните силициеви латуни

Марка	Процент				
	Cu	Si	Pb	Примеси до	Zn
ЛК 80—3Л	79—81	2,5—4,5	0,5	2,8	Останалото
ЛК 80—3—3	79—81	2,5—4,5	2—4	2,0	„

Тези марки имат относително удължение около 27 до 30 %. Твърдостта им достига до Нв—100кг/мм². Коефициент на триене имат сравнително малък.

Голямото разнообразие на антифрикционните сплави употребявани в морското машиностроение се обяснява с постоянното търсене на нови състави, които да са устойчиви в морските условия, да са трайни и да се изготвят от недефицитни материали.

Капитан 2 ранг СТ. ЙОРДАНОВ

МАТЕРИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ НА КОРАБИТЕ ПРИ УЧЕНИЯ И БОЙНИ ДЕЙСТВИЯ

Добре организираното материално осигуряване на корабите за учения и бойни действия при съвременни условия има решаващо значение за изпълнение на поставените им учебни и бойни задачи.

От друга страна, преди изпълнение на поставените задачи корабите трябва да се освободят от всичко излишно, което ще отежни използуването на бойните части и кораба като цяло.

Важна задача на командира на кораба, началниците на служби и командирите на бойни части е подготовката на кораба и неговата дейност с оглед вероятното използуване на атомно, водородно и химическо оръжие от противника.

Тук влиза подготовката и изправността на оросителните системи, снабдяването и обзавеждането на кораба с необходимите индивидуални и групови защитни средства и материали за дезактивация и дегазация, както и добрата организация, дейност и обслужване на медико-санитарната, интендантска, химическа и РТС служби.

Голям дял за изпълнението на тия задачи се пада на помощник-командира на кораба, началниците на служби и командирите на бойни части, а в малките кораби — на командира, механика, боцмана и техните помощници.

По своето устройство и предназначение корабите, в зависимост от своя тип и клас, полагат редица особености в разположението и дейността на службите и обслужващите органи на бойните части. Главно влияние на тия особености оказват следните фактори: задачата на кораба или корабното съединение; характера и продължителността на морския бой (или учението); вида, типа и класа на кораба и удобствата, които той предлага за работа на органите на службите; степента на оборудването, възможностите на военно-морските и брегови бази за материално и техническо осигуряване на корабите или корабното съединение, както и вероятното използуване на атомно, водородно и химическо оръжия от страна на противника.

Особеностите в организацията на службите и дейността им по материалното и техническо осигуряване и обслужване на корабите при тия условия се свеждат главно към следното:

1. Увеличен разход на ГСМ, боеприпаси, торпеда, морски мини, водни бомби, ракети и други материали. Съвремен-

ната корабна техника и двигатели изискват голям часов разход на ГСМ, както и по-голям разход на боеприпаси, омекотена вода. Тези боеприпаси, гориво, вода, корабни материали, техника и др. трябва да се съхраняват в корабните разходни складове, помещения, магазии, погреби и цистерни.

2. Строго ограничено, в рамките на корпуса на дадения военен кораб, разполагане на службите, бойните части и техните подразделения, което дава отражение не само върху тяхната организация, но и на по-свободната им или стеснена дейност.

3. Откъснатост на кораба, службите и бойните части от изходните им брегови снабдителни бази. Това положение налага да се правят точни разчети и икономии, за най-доброто изпълнение на възложената задача при разполагаемите запаси.

4. Затруднено обслужване и дейност на матросите, особено на органите от медико-санитарната служба, които ще трябва да работят непосредствено под въздействието на противниковата корабна артилерия, авиация, подводници или атомно оръжие и същевременно да участвуват непосредствено в боя.

5. Запазване на известен резерв от неснижаеми запаси на основните видове снабдявания, необходими за спокойното и осигурено от всякакви изненади връщане на кораба в изходната му военно-морска база или брегови пункт за зареждане. При изпълнение на задачи в отдалечен район се организира подаване на необходимите запаси в определен район в морето или брега посредством плаващи спомагателни средства, натоварени с необходимите запаси и съответно охранявани (баржи, танкери, плавбази, плаващи работилници, болнични кораби и др.).

6. Широко взаимодействие и взаимозаменяемост между отделните специалисти от службите и бойните части, за пълното и своевременно материално и техническо осигуряване на корабните бойни части и постове, което трябва да намери отражение в съответните документи на кораба.

7. Затруднено управление, особено при бойна обстановка, и нарушаване свръзките на службите, бойните части и постове на кораба и готовност за самоинициативни действия от страна на специалистите, в духа и рамките на решението на командира на кораба.

8. Големи разрушения и повреди по корпуса и механизмите, както и големия процент загуби в личен състав вследствие употребата на атомно, водородно и химическо оръжия, което от своя страна налага направата на специални конструкции кораби с ниски аеродинамични и закрити надстройки, за лесна дезактивация и запазване от взривната вълна.

Като се имат предвид така изложените особености в разположението и дейността на службите и обслужващите органи на бойните части, както и влиянието на изброените фактори, задачата по предварителната подготовка на кораба за учение или бойни действия се явява основна.

Подготовката на кораба за бойни действия се изразява в: попълване на кораба с всички видове запаси и личен състав и отстраняване излишното за бойните условия имущество, което може да послужи като огнища за пожари през време на боя; намазване на дървените и други запалителни части на кораба с огнезащитни вещества за предпазване от светлинното излъчване при атомен взрив; премахване на всички предмети, които пречат на работата на бойните и технически средства и вземане на мерки за предпазване на тези средства, които могат да бъдат повредени през време на собствената стрелба и действия. Тук влиза и подготовката на буксирните средства, проверка на изправността на пластирите и останалото аварийно-спасително имущество.

Приготвянето на кораба за бой се изразява в предварително определени действия на личния състав съгласно корабното разписание насочени към привеждане на всички средства на кораба в състояние, което позволява на кораба незабавно да влезе в бой.

Старшият помощник на командира на кораба получава доклади за готовността на бойните части от техните командири, а за готовността на службите на кораба от помощник командира на кораба, след което докладва на командира за готовността на кораба за бой. Най-голям дял по тиловото осигуряване на кораба в случая се пада на органите от медико-санитарната служба на кораба. Основното й назначение в боя е възстановяване боеспособността на излезлите от строя бойци чрез своевременно оказване на медицинска помощ.

Една от първите основни задачи на началника на медикосанитарната служба е осигуряване на кораба с достатъчно по вид и асортимент медико-санитарно имущество от ВМ база. То трябва да бъде опаковано със специален амбалаж, който да го предпазва не само от влагата, но и от радиоактивно заразяване и въздействие на атомното и химическо оръжие.

Медико-санитарната служба трябва да бъде оргарнизирана така, че да отговаря на изискванията на скоротечния морски бой. Постът за медицинска помощ, в който се намира началникът на медико-санитарната служба, е и команден пункт на службата. Той трябва да се намира в помещение специално обзаведено или пригодено за тази цел и да е по възможност защитено от химическо и радиоактивно заразяване.

Независимо от мерките, които се вземат от медико-санитарната служба по медицинското осигуряване на кораба в боя, е необходимо преди всичко целият личен състав да бъде обучен по начините за даване първа медицинска помощ на ранени, радиоктивно заразени и обгорени бойци, а така също и по-особените способи за пренасяне на пострадалите из тесните помещения и коридори на корабните палуби.

Поради особеностите на корабната служба, ограниченият екипаж и скоротечността на морския бой прилагането на самопомощта трябва да се извършва в най-широк размер, а всички бойни постове на кораба и особено трудно достъпните да бъдат обезпечени с необходимите средства за оказване на първа помощ (санитарни сандъци или чанти) при ПАЗ.

Първа помощ преди всичко трябва да се оказва на тези от пострадалите, които по характера на раните си са в състояние да се върнат в строя, тъй като дори и отсъствието на един специалист оказва влияние върху боеспособността на кораба.

Друга важна служба на материалното осигуряване на кораба е интендантската служба. Назначението на интендантската служба в боя на кораба е да снабдява корабните бойни части и служби с необходимото интендантско имущество и материали за поддържане на изправната работа на бойните и технически средства и за поправка на повредите, а също така и да снабдява личния състав с хранителни припаси за поддържане на неговите физически сили.

В състава на интендантската служба влизат следните подразделения: вещеви склад, хранителен склад, кухня (камбуз) със съответните баталери и готвач, а за големите кораби и хлебопекарна. Началникът на интендантската служба следва да знае в кои складове какво се намира, за да може всеки момент да даде едно или друго имущество и материали, поискани в обстановката на боя. Началникът на интендантската служба трябва да проявява особени грижи за екипажа на кораба, като го снабди своевременно с полагаемите се специални облекла и продукти, както и с необходимите средства за дезактивация. За пострадалите в боя той следва да полага особени грижи, така че те да могат да получат достатъчно количество вода за пиене, топъл чай или кафе, а помещенията за болни и ранени да бъдат снабдени своевременно с необходимата интендантска посуда, вещи и материали. Основно задължение на началника на интендантската служба е снабдяването на кораба с достатъчно и качествени продукти съответно опаковани, както и приготовлението на вкусна, питателна и разнообразна храна.

В прекъсването на боя или след неговото завършване, по заповед на помощник-командира на кораба, началникът

на интендантската служба е длъжен да организира храненето на личния състав, като получи в свое разпореждане необходимите хора за разнасяне на храна.

При радиоактивно заразяване на кораба началникът на интендантската служба организира дезактивацията на поразеното вещево имущество и хранителни припаси и осигурява парцали, пакли, сапун, четки, газ, ръкавици и др. дезактивационни материали за екипажа на кораба.

Осигуряването на кораба с шхиперски материали и парични възнаграждения е също задължение на началника на интендантската служба и неговите органи (шхипера и финансовия баталер), а за техническо имущество и материали — на механика на кораба. С шхиперско и техническо имущество кораба се снабдява по лимитна книжка месечно по график от ВМБ. Снабдяването с противогази, лично и колективно имущество и средства за противохимическа и противоатомна защита с задължение на началника на химическата служба на кораба. Оргинизирането на дегазацията и дезактивацията на кораба и личния състав се осъществява от началника на химическата служба и от неговите органи.

При по-малките кораби, описаните дейности по материално-техническото и медицинско осигуряване на кораба се извършва от санитара на кораба, механика, боцмана и неговите помощници.

Дейността по материалното осигуряване на кораба при учения и бойни действия е важна и отговорна задача, което налага към нея да имат съзнателно отношение не само командирът и помощник-командирът на кораба, но и началниците на служби. Тази дейност при използуване на съвременните оръжия за масово поразяване поставя още по-остро тези въпроси и изисква още по-добра предварителна подготовка по материалното и медицинско осигуряване на корабите. С оглед на това организацията и дейността на службите в кораба трябва така да са пригодени, че бойните части да бъдат снабдявани и обслужвани непрекъснато през цялото времетраене на боя, а материалната част, запасите на кораба като цяло запазени за по-дълго време. Това може да стане само тогава, когато командирът и помощник-командирът на кораба, както и началниците служби и съответните отговорници по различните видове снабдявания полагат постоянни грижи за своевременното попълване на кораба с необходимите му запаси до установените норми, като в своята дейност се подготвят така, че да са готови да дадат решителен отпор на противника.

Ст. лейтенант ХР. ТУХЧИЕВ

РАЗВИТИЕ НА ПРИБОРИТЕ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА СТРЕЛБАТА

Назначение на приборите за управление на артилерийската стрелба

Системите ПУС представляват съвкупност от сложни устройства, в които се използуват най-новите постижения на механиката, оптиката, електротехниката, автоматиката, радиотехниката и радиолокацията. Те се монтират в бойните артилерийски постове или бреговите батареи.

В съвременните условия всички артилерийски установки, като правило, се управляват с помощта на системите ПУС.

В зависимост от рода на артилерията, системите ПУС се разделят на следните видове: ПУС—БА — прибори за управление на стрелбата в бреговата артилерия; ПУАЗО — прибори за управление на артилерийския зенитен огън; ПУАО — прибори за управление на артилерийския огън главен калибър на корабите; ПУТС — прибори за управление на торпедната стрелба; УПУС — универсални прибори за управлението на стрелбата.

Всяка от посочените видове системи включва цяла серия артилерийски прибори, които се различават по конструкция и принцип на работа, но решават едни и същи задачи. Всички тези системи решават задачата на стрелбата, като математическото изчисляване се извършва в приборите с помощта на сметачно-решаващи механизми по входящи данни. Предаването на данни и спомагателни величини се осъществява електрически с помощта на синхронни, самосинхронизиращи и индукционни електросистеми.

Развитие на ПУС в зависимост от развитието на артилерията и общото състояние на техниката

С появата на нарезната артилерия, с подобряване формата на снаряда и качеството на барута рязко се повишила далечината и точността на стрелбата.

При по-нататъшното развитие на техниката, с появяването на бързо движещи се цели се появили оръдия на лафет-свещник. Нараснала скорострелността на оръдията, увеличила се скоростта на снаряда и разстоянието на стрелбата. За управление на огъня били необходими прибори, които да отчитат своя ход, да определят движението на целта, да отчитат клатенето на кораба (бордово и килево), да решават балистически и метеорологически задачи. За решава-

нето на тия сложни задачи в 1870 година била изработена първата система, наречена „Система от апарати за автоматична стрелба". Основоположник на развитието на ПУС се явява Александър Павлович Давидов—опитен руски артилерист, изобретател и родоначалник на руското приборостроене.

В 1871 година Давидов демонстрирал изобретението си пред специална комисия на Морското ведомство, в състава на която влизал знаменитият руски учен Маевски. Комисията дала блестящ отзив за изобретението.

Системата на Давидов в 1872 година била монтирана на първата руска плаваща батарея „Първенец" и подложена на всички изпитания. В 1876 година била приета на въоръжение, а в 1880 година монтирана на всички кораби в руския флот. Давидов положил началото на използуване електрическата енергия в артилерията. Той първи употребил на корабите синхронна връзка импулсен тип (движение на стрелките), заменил гласните команди със зрителни и звукови команди предавани посредством електричество. Давидов се явява основоположник на обективния метод за отчитане движението на целта и определяне изпреварването на същата. На него принадлежи идеята за централно насочване, която намерила приложение едва в Първата световна война. Приборите за управление на стрелбата били изработени в Петербург в завод „Гейслер" от руските инженери Клементев и Мушкович. В системата ПУС тип „Гейслер" конструкторите се отказали от основния принцип за централно насочване, което се явило голям недостатък в тази система. В 1911 г. приборите „Гейслер" били усъвършенствувани като бил осъществен принципа „съвместване на стрелките", изготвен бил автомат ВИР отчитащ маневрирането на кораба. Изработен бил приемащ мерник с механизъм за поправка за износеността на оръдието. Тези прибори се използуват и в днешно време в някои системи, като: фрикционния механизъм, кулисния умножаващ механизъм, диференциалите, машинния телеграф и други.

В царска Русия изработвали предимно телефонна апаратура и в незначителна степен се занимавали с изготвянето на ПУС.

В Съветския съюз поради тежкото икономическо положение създадено в резултат от Първата световна война и гражданската война приборостроителната промишленост се заражда през 1924 год. Ръководеща роля в разработването на нови системи са имали професор Изамбег, Перепьолкин, Унковски, Чистосердов и други. Под тяхно ръководство и непосредствено участие били създадени брегови и зенитни прибори за управление на артилерийския огън. Зенитните оръдия образец 1915 год. били заменени с нови образци и в 1928 год. разработен табличен способ за стрелба с при-

бори — командирски планшет-построител. Значително се съкратило времето до залпа и се увеличила скорострелността. След усилен труд били създадени синхронни електросхеми и редица сметачно-решаващи механизми, което позволило да се пристъпи към изработването на първите системи ПУС: зенитни и брегови. Така в 1930 год. бил приет на въоръжение механически усъвършенствуван прибор ПУАЗО—1, а две години по-късно постъпил в зенитните батареи електрифициран прибор ПУАЗО—2, който непрекъснато и мигновено решавал задачите за среща и предавал данните на оръдията. Този прибор бил усъвършенствуван и имал четири серии. Пред Втората световна война била изработена опростена система ПУС „Москва" за малките кораби, след което същата била приспособена за брегови батарии. В този период били създадени: ПУАЗО—3, прибор основан на новите методи за решаване на задачата за среща на снаряда с целта, за главния калибър на ескадрените миноносци „Мина—2С" и „Мина—30", а за бреговата отбрана „Москва централа", „Москва прицелна", „Барикада" и „Бетон", които започнали своето развитие от 1938 година, преминали всички изпитания през Втората световна война и били усъвършенствувани след войната.

Влияние на ПУС върху методите за стрелба и значението им в съвременната артилерия

С общото развитие на техниката и с появяването на ПУС се изменили и методите на стрелбата. В периода на ветроходния флот и гладкостволната артилерия стрелбата се водела на малки разстояния по способа „Бърз огън", който за това време бил достатъчно ефективен. С появяването на нарезната артилерия се увеличило разстоянието на стрелбата и способът „Бърз огън" не можел да удовлетвори изискваната точност. Появил се втори способ — „Залпов огън", с усъвършенстването на който се занимавал руският новатор-изобретател Давидов. При залповия огън премерването се извършвало с централизиран визьорен индикатор. Стрелбата се водела съсредоточено. Хоризонталното насочване се осъществявало чрез способа „Насочване на кораба". Способът „Залпов огън" независимо от това, че имал съществени преимущества пред способа „Бърз огън" бил недостатъчно разработен. Благодарение приложението на приборите на Давидов в руския флот в кратък срок значително се увеличили ефективността на артилерийския огън. Разстоянието на артилерийската стрелба нараснало от 4 на 8 кабелта. Способът „Централизиран залпов огън с хоризонтално насочване" и способът „Насочване на кораба" просъществували до способа „Лафет-свещник". Оръдията на лафет-свещник облекчили насочването и увеличили скорострелността. Във връзка

с това централизираната стрелба на всички бордове се децентрализирала. Към края на Руско—японската война на крейсерската ескадра от Владивосток бил разработен и внедрен способ за стрелба, в основата на когото залегнала „Завеса и престрелка с бърз огън". С появяването на зенитните оръдия стрелбата се водила „на изчакване". С въвеждането на командирския планшет образец 1927 година преминали на съпроводителен огън по метода „Завеса". Прибор ПУАЗО — 1 и ПУАЗО — 2 позволили преминаването към съпроводителен огън. Наличието на ПУАЗО — 3 дало възможност да се води непрекъснат съпроводителен огън при стрелбата.

В корабната артилерия до Първата световна война бил използуван метода „Стрелба по наблюдение знака на падането". С появяването на съвременните точни прибори за управление на стрелбата снабдени с първокласни оптически прибори (далекомери и визьори) се появили още два метода за стрелба—„По измерени отклонения" и „По измерени разстояния". Днес корабната и брегова артилерия имат три основни метода за стрелба: „По измерени отклонения", „По измерени разстояния" и като резервен „По наблюдение знака на падането", който се използува при неподготвен личен състав и излизане на част от приборите извън строя. С появяването на РСЛ се появи нов способ за стрелба, който се оказа много по-лек и ефикасен.

Съвременните прибори за управление на стрелбата автоматически изработват изходните данни за стрелбата по брегови, въздушни и морски цели с отчитане на тяхната маневреност при различни условия на видимост: денем, нощем и мъгла. Освен това, ПУС осигуряват управлението на артилерията. Те дават възможност да се повиши точността при определяне елементите на маневрирането на целта и нейното място, отчитат елементите на маневрирането на своя кораб—килевото и бордово клатене. Съкращават времето за подготовка на изходните данни за първия залп. Съкращават времето за престрелка, особено при наличието на РЛС. Точно и непрекъснато отчитат балистическите, метеорологическите и други поправки и тяхното изменение при изменение разстоянието на стрелбата.

При отсъствие на ПУС или излизането им от строя силно се понижава боеспособността на артилерията.

Съвременните системи ПУС могат да се използуват за управление да стрелбата на всички артилерийски и ракетни установки.

Кап. лейтенант А. ТОДОРОВ

ЗНАЧЕНИЕ НА ТЕХНОЛОГИЧЕСКАТА ПОДГОТОВКА И ПРАКТИКА ЗА РАБОТАТА НА ИНЖЕНЕР-МЕХАНИКА

I.

Технологията се занимава с добиването, преработката и обработката на материалите. Тя е обширна наука, която обслужва всички процеси на производството.

За корабния инженер-механик е необходим общ поглед и разбиране на основните технологични процеси, които се отнасят до материалите, от които са изготвени частите на кораба и неговото въоръжение.

Това дава възможност за: правилно съждение върху работата на отделните части на механизмите и набора; правилна преценка и обосновано мнение в случай на необходимост от замяна на материалите, от които е изработена някаква част, с други; правилно съставяне на ремонтните ведомости; по правилно и технически културно обслужване на корпуса, механизмите и системите.

Знанието на технологията на елементарни неща от техническото поддържане и експлоатация на механизмите е от много голямо значение за ежедневната работа на инженер-механика. Така например той трябва да знае къде и какви набивки и уплътнителни материали се поставят, как и с каква паста се протриват кранове или клапани, може ли, с какво и как сам да ремонтира повредена дюза, как най-бързо и най-добре да изреже гарнитура и редица още такива „дреболии", от които е изтъкано ежедневието на механика.

На даден двигател бронзовите водачи на клапаните затягат и заклинват последните. В момента такъв бронз няма. Инженер-механикът трябва да реши — може ли да се направят водачи от чугун и каква слабина трябва да им се остави.

На друг двигател се изронват зъбите на чугунено зъбно колело. Инженер-механикът трябва да реши с какво може да замени материала (ако това се налага), да определи ориентировачно модула на зацепването.

Освен това, инженер-механикът трябва да има и определен минимум знания по теория на кораба, за да може да решава редица въпроси, свързани с неговата устойчивост, плавучест, безопасност на плаване и живучест. Също така той трябва да може да проведе успешно кренуването на своя кораб, за да определи напречната му метацентрична височина.

От тия няколко примера, а също така и от практическия опит натрупан с години от десетки инженер-механици се вижда, че те трябва да бъдат инженери с широк профил, за да могат успешно да решават сами някои въпроси, а по други да поставят обосновани изисквания пред ремонтиращото предприятие.

Естествено, в процеса на работата много от въпросите ще се решават от технолозите и специалистите на ремонтиращото предприятие или по-горния щаб. Обаче последната дума си остава за инженер-механика, защото в края на краищата той е стопанин на дадената техника, той я експлоатира, той отговаря за нея и той е заинтересован тя никога да не го подвежда.

За инженер-механика е недостатъчно да умее да експлоатира корабната техника, да знае конструктивните особености на отделните механизми. Той трябва също така да умее да извършва лично всички работи по своята специалност в обем, който позволява да се оцени състоянието на механизмите и трудоемкостта на необходимите ремонтно-възстановителни операции.

Слабите производствени навици на инженер-механика ще го затрудняват на всяка крачка, тъй като той не ще може да покаже на своите подчинени как правилно да се извърши дадена техническа операция, а също така след извършването й да оцени качеството на работата.

Естествено, той не е длъжен да има производствените навици на работника-специалист. Обаче практическото учение ще му помогне да вникне по-дълбоко в технологията, да рационализира даден процес или механизъм, което в последна сметка ще доведе до удължаване междуремонтните срокове при едновременно повишаване културата на обслужването.

II.

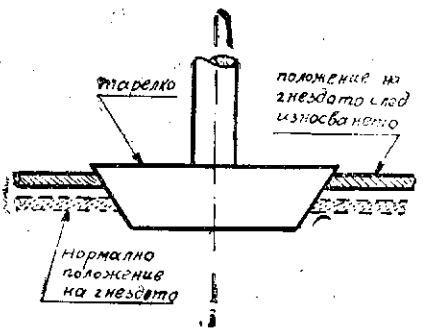
Ясната представа за характера, последователността и обема на разните технологични операции, как и в какъв срок те могат да се изпълняват от дадено ремонтиращо предприятие е от голямо значение за инженер-механика, за да може той правилно да състави ремонтните ведомости.

Освен това, при съставянето на ремонтните ведомости трябва да се знае точно какво се иска, за да се формулират правилно.

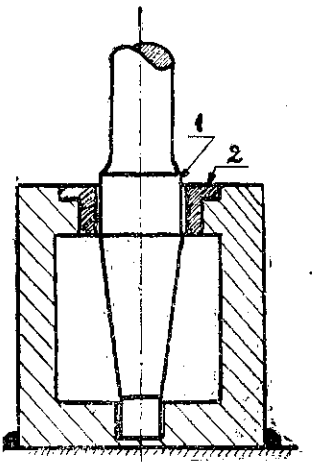
Много често в практиката се наблюдават случаи, като например: дадена част, да речем тарелката на някой клапан, в резултат на многократно престъргване и протриване е вече с износено работно лице (фиг. 1) и следва да се изработи нова такава. Без много да се замисля, механикът пише: „Да се престърже гнездото, да се изработи нова тарелка по образец на

старата, да се протрие към гнездото, да се изпита на водно налягане и предаде на личния състав."

А на практика се получава така: гнездото се престъргва и се изработва „по образец" нова тарелка, която по нищо не се отличава от старата. Грешката се състои в това, че не е отчетено следното обстоятелство, а именно: стругарят не е

Фиг. 1.

Фиг. 2.

длъжен да знае, че новата тарелка трябва да има по-голям диаметър от старата. Това трябва да му се посочи в записката. А за да се укаже в записката, това е трябвало да бъде вписано предварително в дадената точка на ремонтната ведомост.

Особено чести са случаите от подобен характер при възстановяването на някои механизми чрез отливане на нови части. Най-пресен случай в това отношение имахме напоследък при ремонта на една корабна балка за вдигане на тежести, схематично показана на фиг. 2. Цилиндрическата част на балката (1) бе силно разядена и корозирала, а бронзовата втулка—лагер (2) бе износена. Трябваше да се престърже цилиндрическата част (1) до пълното изчезване на язвите и да се отлее нова бронзова втулка, съответно на новия намален диаметър на балката. Въпреки това, бе отлята и обработена втулка „по образец на старата", което доведе до повторно отливане и обработване на нова такава.

В резултат на това се наложи корабът да изпълни важно мероприятие без балка (докато се изработваше новата втулка).

III.

Особено значение придобива технологическата практика на инженер механика във време на война, когато условията на работа, както за механизмите, така и за личния съ-

став рязко се изменят. Тия изменения се изразяват в: постоянна опасност от въздействието на бойните средства на противника; голямо количество на действуващите или намиращи се в готовност механизми; изменение на спецификационните значения на водоизместването на кораба, на състоянието на корпуса и по-бързо износване на механизмите; нестандартност на използуваните сортове гориво-смазочни материали; невъзможност за по-продължителен ремонт; трудно снабдяване със запасни части и разходни материали.

Следователно, инженер-механикът в един такъв период ще трябва да решава сложен комплекс от техническо-производствени задачи и да ръководи ремонтните работи извършвани от личния състав по поддържането и възстановяването бойните качества на корабв.

Въпросът с горивата, по всяка вероятност, няма да стои така остро както въпроса с маслата—може в дадения момент да няма исканите сортове масла и смазки.

Инженер-механикът ще трябва да реши кое с какво може да се замени без вреда за механизмите. А за това той трябва да познава основните свойства на маслата, за да може правилно да реши въпроса за замяната (ако такава се наложи).

* * *

Добрата технологическа подготовка на инженер-механика, комбинирана с теорията, му позволява да развива не само своя ум, но и своя усет така, че той да не го мами.

Той трябва не само да гледа, но и да вижда, не само да слуша, но и да чува. Това ще му помогне да създаде свой окомер и да възприема някои научни изводи критически, в резултат от своята практика.

О. з. кап. 2 ранг Г. КУПОВ

АТАКАТА НА „ХАМИДИЕ“

(Спомени)

Балканската война завари турския флот напълно мобилизиран и готов за действие, поради току що завършилата итало-турска война. Още в самото начало Турция съсредоточи флота си в Дарданелите и Босфора за действия изключително в Черно и Мраморно морета. В състава на турските военно-морски сили, готови за незабавни действия, имаше: 4 линейни броненосци, два от които за брегова отбрана, 2 модерни бронирани крайсера, 3 леки крейсера, 8 есминци и 4 торпедоносци, или всичко 23 кораба с обща водоизместимост 53,000 тона със 125 оръдия голям и среден калибър, 124 оръдия малък калибър и над 100 торпеда.

Срещу тия сили на турците българите можаха да противопоставят: един лек крейсер и 6 торпедоносци с обща водоизместимост 1,300 тона с 6 оръдия среден калибър и 12 малък калибър. Целият запас от торпедно въоръжение бе около 30 торпеда.

Такова съотношение на силите отреди на първо време на българския флот скромната роля да подсили непосредствената отбрана на Варна и близкото крайбрежие.

Скоро обаче действията на турския флот, който не срещаше никаква съпротива, добиха предизвикателен характер. Турски кораби започнаха да нападат незащитените крайморски градове Каварна, Балчик, Созопол, да обстрелват фаровете на Емине и Калиакра и да изпращат катери с малки команди и писмени предложения на брега за предаване.

През този период на турска самонадеяност българските торпедоносци на два пъти направиха опити през деня да атакуват турските ескадри, дошли на 6 и 8 октомври да бомбардират Варна.

Тия опити, макар да не дадоха резултати показаха, че при подходящи условия за торпедоносците една среща между турския и българския флот може да завърши в полза на българите.

Такава нужда се яви, когато бягащата под напора на българите турска армия успя да се задържи на Чаталджа и нейната съпротивителна сила стана напълно зависима от ре-

довните доставки на оръжие и продоволствие, които идеха от Централна Европа по единствената снабдителна линия Кюстенджа—Цариград.

Тази линия трябваше да бъде прекъсната и колкото незначителни да бяха българските морски сили, те минаха от пасивна отбрана в нападение с цел да прекратят доставките на оръжия и продоволствия или да ги затруднят и поставят в несигурност.

На 31 октомври този въпрос бе разрешен окончателно от главното командуване, когато по искане на началник флота да се използуват торпедоносците вън от Варненския залив се получи телеграма-отговор от началник щаба на армията да се вземат всички енергични мерки за залавянето или потопяването на доставяните през Кюстенджа бойни и продоволствени материали за Турция, като се напомни, че с това българският флот ще извърши велико и героично дело.

Истинският двубой между българския и турския флот започна, когато за началник на подвижната отбрана и командир на отряда бе назначен капитан 2 ранг Димитър Добрев.

Още с първото си излизане вечерта на 1 ноември отрядът открива румънския пътнически параход „Принчипеса Мария" и започва преследването му до паралела на Инеада. Параходът успява да избяга. На връщане отрядът присреща италианския параход „Есперо" и след проверка го освобождава, понеже документите му били редовни и стоката му е била за Италия.

Този първи поход на българския торпедоносен отряд дава отражение върху черноморското корабоплаване между Кюстенджа и Цариград. Редовните търговски параходи се отказват да приемат контрабандна стока и Турция се принуждава да наема вече специални транспорти и да ги охранява.

На 4 ноември българските торпедоносци предприемат втори нощен поход. Издържат едно тежко плаване поради разбушувалата се буря и въпреки аварирането на два от торпедоносците достигат до Тузленския маяк без да срещнат противник. На сутринта на другия ден торпедоносците се връщат в базата. Два от торпедоносците, поради авариите си, излизат за около 10 дни от строя.

Останалите четири торпедоносци на 7 ноември предприемат третия нощен поход, след като получили сведения за готвящите се да излязат от Кюстенджа два турски транспорта. В същото време от наблюдателните постове било донесено за движението на кораби по пътя Кюстенджа—Цариград.

На около 20 мили от Варна, южно от Калиакра, отрядът торпедоносци среща турския отряд състоящ се от бронирания крейсер „Хамидие" и придружаващите го есминци „Иархисар" и „Беркефшан", лекия крейсер „Берки сатвет" и изтребителят „Ядигяр милет".

Когато българските торпедоносци откриват „Хамидие" придружаващите го есминци са били изпратени на разузнаване към южния и северния проход на заграждението пред град Варна.

В 00.46 ч. българите атакуват „Хамидие", който получава едно торпедно попадение.

Когато на мястото на боя се явяват извиканите от „Хамидие" по безжичния телеграф „Иархисар" и намиращият се нецалеко от мястото на боя друг есминец от друго корабно съединение, атаката била вече завършена. Хамидие бил ударен и дошлите есминци влизат в артилерийски двубой с разпръснали се български торпедоносци, от които един имал повреда на кърмилната машина, която под огъня на неприятеля поправил и се е оттеглил самостоятелно във Варна, понеже бил затруднен в маневрирането си.

Артилерийският двубой с притеклите се на помощ, есминци продължава до 01.40 ч. Към това време на мястото на боя пристига лекият турски крейсер „Берки Сатвет". Той влиза в артилерийска престрелка с българските торпедоносци, които разединено отиват на определения от по-рано сборен пункт. Боят се води нерешително от „Берки Сатвет". Неговият ход бил много по-голям от този на торпедоносците и поради това той излиза от сферата на огъня и продължава да търси „Хамидие".

В 02.10 ч. движещите се към сборния пункт български торпедоносци пресрещат есминеца „Беркефшан", когото поставят под кръстосан огън. От него последният благополучно излиза само благодарение по-голямата си скорост и се губи в тъмнината, без да се опита да използува по-тежкото си артилерийско въоръжение.

В 04.10 ч. три от българските торпедоносци се съединяват и в обща колона започват наново да търсят среща с противника.

Крейсерувaнето на отряда продължава до разсъмване, когато на юг се виждат далеко много димове, което показва, че турските кораби са се събрали и се отдалечават от боя.

В тази първа по-сериозна бойна среща победител остава българският флот, който след двучасово сражение успя да се събере, престрои и да почне наново изпълнение на своята задача да търси противника, който пък в това време смутен от тежкото поражение на „Хамидие" напуска бойното поле и търси спасение в бягство, следвайки полузатъналия си водач, който освен пробойната има 8 убити и 32 ранени.

След 8 ноември в морето се развихря обикновена ноемврийска буря, която трае няколко дни. Българският отряд в това време енергично се готви за нови походи.

На 11 ноември се получили сведения, че турското главно командуване изпратило парламентьори с молба да се

спрат военните действия и се почнат преговори за примирие.

След боевете на южния фронт на 18 и 19 октомври турските войски панически отстъпват. Турското правителство е в страшна паника и прави бързи постъпки на 22, 24 и 27 октомври чрез посредничеството на френското правителство да се спрат военните действия и се започнат преговори за примирие и мир. Тъй като преследвайки своите цели дворецът не скланя, а турските войски продължават отстъплението си, на 29 октомври великият везир Кямил Паша чрез посредничеството на руския пратеник в Цариград телеграфически се обръща направо до Фердинанд с молба за спиране военните действия. Но и тази постъпка остава без последствие.

Едва на 5 ноември, когато турците успяват да се задържат на Чаталджа българското правителство чрез посредничеството на руския пратеник на 6 ноември отговаря на турското предложение. Обаче духът на турците е вече повишен и сега те си правят оглушки и изчакват.

На 9 ноември „Хамидие“ е бил довлечен в Босфора в окаяно състояние. Ефектът бил поразителен. Настроението на общественото мнение и флота било силно понижено и духът на правителството наново пада. По свидетелството на европейския печат в Цариград се повтаря паническото настроение от 19 октомври.

И действително след тежкото поражение на флота използуването на единствения свободен път за снабдяване армията и населението става проблематичен и перспективата за обсадното положение на страната, което неминуемо води в края на краищата към капитулация, не е можала да не окаже влияние и затова новите постъпки на българите от 9 ноември били приети без отлагане. На 11 ноември турските парламентьори се явяват при село Хабенкьой с молба да се спрат военните действия и да почнат преговорите за примирие.

На 14 ноември делегатите от двете страни имат първата си среща във вагона на турския външен министър Народунгиян ефенди при железопътния мост на Бабишкьой. На 20 ноември след няколко срещи примирието било сключено.

Като имаме предвид, че от 6 до 11 ноември единственото по значително военно събитие била българската морска победа при Калиакра и тежкото поражение на „Хамидие“, без колебание можем да направим извод, че това събитие е оказало безусловно влияние и накарало турското правителство да склони и приеме без всякакви протакания българското предложение за примирие.

Капитан 3 ранг МА. МАКЕДОНСКИ

ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА РАЗЛИЧНИТЕ КЛАСИ КОРАБИ В ЧУЖДЕСТРАННИТЕ ФЛОТИ

В различни списания и вестници на капиталистическите страни бяха поместени статии с мнения на техните морски капацитети за бъдещото развитие на различните класи кораби в съвременния етап от развитието на бойната техника и средствата за наблюдение и свръзка.

Тези мнения могат да се обобщят за отделните класи кораби и от внедряването им при усъвършенстването и преоборудването на съществуващите кораби може да се види тенденцията в развитието на техните флоти.

Американските военно-морски специалисти считат, че различните сили на флота имат следното значение.

Самолетоносачите, като носители на самолети (в това число и самолети въоръжени с атомни бомби и реактивно оръжие) се явяват водещ клас кораби, основната сила на флота, способна да нанася мощни удари по различни обекти на противника и да защищава себе си и другите кораби от ударите на авиацията и подводниците — главната заплаха за надводните кораби в съвременни условия. Затова самолетоносачите се смятат за по-ефективни от останалите кораби и могат да участвуват в настъпателни бойни действия. В САЩ се разгръща строеж на нови свръхмощни самолетоносачи, модернизират се и се превъоръжават построените порано.

В числото на корабите, които са набелязани да се построят с новата програма, влиза и атомният тежък самолетоносач с водоизместване 85,000 т, който следва да влезе в строя през 1960 година.

На страниците на ежемесечното теоретическо списание на военно-морския флот на САЩ са били поместени статии, голямо място в които са заемали разсъжденията за завоюване „господството на море", което се явява отражение на идеите за завоюване на световно господство. Затова не случайно на страниците на това списание широко се рекламира

„учението" на адмирал Мехен и особено неговото изказване: „Който владее морето, той владее света".

Военно-морският специалист Сизон в една своя статия пише, че победата във войната не може да се постигне без завоюване „господството на море". С този тезис специалистът Сизон и други автори се опитват да потвърдят, че морските пътища се явяват основно средство за свръзка на САЩ със съюзниците им и бъдещ театър на военните действия. Те считат, че без достигане „господство на море" победата в бъдещата война е невъзможна. Като главно средство за достигане „господството на море" те считат създаването на мощни самолетоносачни сили, способни до нанесат атомен удар по противника. Те подчертават, че господството на море „може да се постигне само при господство във въздуха над морето", което се достига само при наличието на мощен самолетоносачен флот, разглеждайки го по същество като маневрена „авиационна база" на атомни бомбардировачи. В същото време те считат, че самолетоносачите със своята голяма маневреност са по-малко уязвими от ответните удари на противника.

Авторите на много статии за авиационната мощ критикуват о. з. фелдмаршал Монтомери за неговото изказване, че самолетоносачният флот за съвременната война е остарял и че неговото строителство и използуване струва много скъпо на държавата.

Опровергавайки изявлението за скъпия самолетоносачен флот, специалистът Сизон казва, че в Средиземно море например авиацията с брегово базиране струва 5 пъти по-скъпо от самолетоносачната, а при действия в океаните — 20 и повече пъти.

Появата на реактивното оръжие, което дойде да замени стволната артилерия, сведе до нула значението на съществуващите преимущества на линейните кораби и тежките крейсери.

За стартовите установки вече не е нужна толкова голяма и тежка платформа, като линейния кораб и тежкия крейсер. Броня от каквато и да е дебелина не може да защити кораба от атомния взрив, а предишните мерки и средства за борба за живучест сега са недостатъчни, за да се спаси кораба при попадение даже и на един управляем реактивен снаряд.

Строежът на тия класи кораби е прекратен, а недостроените или намиращите се в строя се превъоръжават (нарезната артилерия частично се заменя с реактивно оръжие).

Въоръжените с реактивни управляеми снаряди линейни кораби и тежки крейсери, по мнение на някои чуждестранни военно-морски специалисти, в бъдещата война ще могат да се използуват в качеството на ударна сила при бойни действия на море против надводните сили и брегови обекти.

Друг военно-морски специалист Артур Сиринг в своята статия „Маневрена поддръжка на тоталната война" (поместена в ежемесечното теоретическо списание на флота на САЩ) пише, че линейните кораби и крейсери с нарезната си артилерия са остарели и не могат да играят сега тая роля, която играеха в годините на Втората световна война. Той предлага във връзка с това крейсерите да се оборудват с установки за изстрелване на управляеми снаряди, а линейните кораби да се преоборудват като кораби за осигуряване самолетоносачните сили.

Леките крейсери в годините на Втората световна война се използуваха като кораби с многоцелево назначение.

Независимо от това в настояще време, по възгледите на американските военно-морски специалисти, е целесъобразно те да се използуват преимуществено за противовъздушна отбрана на корабни съединения и отразяване атаките на леки сили и подводници. Затова леките крейсери се превъоръжават, като им се усилва зенитното и противоподводно въоръжение и се заменя стволната артилерия от главния калибър с реактивно оръжие.

Крейсерите въоръжени с УРС и ЗУРС не губят своето значение и се предназначават за охранение на самолетоносачите и конвоите от ударите на надводни кораби, авиация и УРС на противника.

В Англия пристъпват към постройката на специални кораби за изстрелване на управляеми снаряди. Предполага се че такива кораби с водоизместване 10,000 т при достатъчно количество установки за изстрелване на УРС клас „земя-земя" и „земя-въздух" ще могат да заменят крейсерите в състава на самолетоносачните съединения и непосредственото прикритие на конвоите.

Ескадрените миноносци широко се използуваха във всички флоти на света като универсални кораби. В миналите войни те относително успешно използуваха торпедното оръжие за борба с големите надводни кораби на противника в условията на малка видимост. С увеличаване отбранителната способност на големите надводни кораби и за сметка на усъвършенстването на артилерията, радиотехническите средства за наблюдение и привличането на авиацията за съвместни действия, ролята и значението на ескадрените миноносци като кораби предназначени за нанасяне на масирани торпедни удари в морския бой намаля. Затова торпедното въоръжение от тях частично се снема (остава се един апарат с противоподводни торпеда), а те се превъоръжават като кораби за противоподводно охранение.

Следва да се отбележи, че американците считат подводниците за една от главните опасности за големите над-

дача на Австрия била да завладее целия Дунавски басейн и Балканите. На тая задача именно била подчинена речната политика на австрийското правителство. Със създаването на силен търговски флот и установяването на изгоден режим за корабоплаване Австрия разчитала да заграби в свои ръце търговията по река Дунав и подготви условия за завладяването на Долен Дунав и Балканите.

След сключване на мира в Кючюк-Кайнарджа през 1774 год. и с договорите от 1812 г., 1826 и 1829 г. Русия добила право на корабоплаване по Долен Дунав и извършвane контрол над устието на реката. Това било важен прогресивен международен акт, тъй като Русия прекратила монополното реакционно турско господство над Долен Дунав, облекчила и усилила национално-освободителната борба на дунавските народи против турското робство, преградила пътя на австрийската агресия на Дунава и Балканите и създала сериозни препятствия за колониалната експанзия на Англия в тоя район на Европа.

Основен навигационен акт през тоя период се явява руско-австрийската конвенция от 1840 год., която приложила за река Дунав принципа за свобода на корабоплаването по международните реки и открила реката за търговското корабоплаване на всички страни.

Вторият период обхваща времето 1856 г. до 1945 г. (от Парижкия договор до края на Втората световна война).

Характерното за тоя период е, че след Кримската война, по време на която Дунавският проблем заел сериозно място в дипломатическите преговори, с договора от 1856 г. на дунавските държави бил наложен от западните държави — главно Англия, Франция и други, така наречения „Международен режим на корабоплаването". Тоя режим бил насочен срещу независимостта и суверенитета на дунавските страни. Освен това, чрез тоя режим всяка от големите държави се стремяла да затвърди своето влияние на Балканите и отслаби позициите на Русия в тая част на Европа.

Централно звено на „Международния режим на корабоплаването" по река Дунав била Европейската дунавска комисия ЕДК — орган на западните държави, който утвърждавал организационно и укрепвал тяхното господство по река Дунав и Дунавския басейн.

Западните велики държави възложили на ЕДК широки пълномощия за заграбване на търговията и икономиката на река Дунав и политическо подчинение на крайдунавските страни.

По такъв начин общоприетите принципи на международното право, отнасящи се до международните реки, били грубо нарушени.

Известно е, че регулирането на режима на корабоплаването на международна река се явява право и задължение на крайбрежните за дадената река държави, а не на някои по-близки или по-далечни държави, които нямат нищо общо с реката. Това произтича от основното положение, че всички реки, в това число и международните, съставят част от територията на съответната държава и по същите напълно се разпространява суверенната власт на последната.

Обаче западните държави без да се съобразяват с общоприетите принципи на международното право наложиха на дунавските страни „международния режим", който фактически облагодетелствувал недунавски държави за сметка на законните интереси на дунавските страни.

След Първата световна война с мирните договори от 1919 — 1920 г. (Версайлски, Сен-Жерменски, Ньойски и Трианонски) САЩ, Англия и Франция наложиха не само на победените Германия, Австрия, Унгария и България, но и на съюзните им Чехословакия, Югославия и Румъния така наречения „Временен режим на Дунав".

Съгласно тоя режим, който имаше ясно изразен антисъветски характер, Съветският съюз не се допускаше до участие в ЕДК, въпреки че Русия била член на ЕДК от момента на нейното създаване (1856 г.) и че през войната 1914 — 1918 г. бе съюзник на Англия и Франция.

„Временният режим" грубо нарушавал суверенните права на всички крайдунавски държави и предоставял изключителни привилегии на западноевропейските недунавски страни.

Така например чл. 218 от Ньойския договор задължавал България, а съответните членове на Версайлския, Сен-Жерменския и Трианонския договори — Германия, Австрия и Унгария, да предоставят на съюзните и обединени държави използването на всички пристанища и вътрешни водни пътища без получаване на взаимни привилегии.

В чл. 220 на Ньойския договор се указвало, че по река Дунав флаговете на всички държави се намират при равни условия и се ползуват със същите права, както корабите на дунавските страни. Съгласно тоя член параходните компании на недунавските страни придобили право на каботаж по целия Дунав.

Чл. 221 запазвал всички привилегии на съюзните и обединени държави и забранявал на българските кораби да извършват превози на пътници и товари между пристанищата на горните държави без разрешение на последните.

В същото време всички разходи свързани с поддържането на корабоплавателния режим по Дунава трябвало да се поемат само от дунавските държави (чл. 225).

На 23 юли 1921 г. завършила работата си Парижката конференция, която приела „Окончателен статут за р. Дунав".

водни кораби и транспортите, затова отделят голямо внимание на корабите за противоподводна отбрана.

Съвременните противоподводни кораби се строят за изпълнение на определени задачи, отчитайки конкретните особености на възможните райони и тяхното бойно използуване.

Увеличаването на броя на корабния състав на противоподводните сили във флотите на САЩ и Англия се осъществява по няколко начина: приспособяване строящите се ескадрени миноносци за противоподводна дейност; преоборудване ескадрените миноносци със стара постройка в противоподводни кораби; модернизиране намиращите се в строя ескадрени миноносци отчитайки тяхното предназначение като противоподводни кораби; строеж на нови противоподводни кораби.

В състава на английския флот са били преоборудвани за тая цел дострояващите се 24 ескадрени миноносци тип „Бетъл" и няколко от типа „С", строителството на които е било започнато още в хода на Втората световна война.

Освен тия кораби, в състава на английския флот влезли още 4 ескадрени миноносеца тип „Венон", построени специално за борба с подводниците и получили наименованието противоподводни ескадрени миноносци.

В американския флот за изпълнението на задачите по противоподводното охранение са били приспособени отначало 7 ескадрени миноносеца тип „Гиринг", а след това 18 — тип „Флетчер". Преоборудването на другите кораби продължава.

В чуждестранната преса се отбелязва, че преоборудването на ескадрените миноносци позволило да се създадат на базата на техните мощни машинни установки ефективни бързоходни противоподводни кораби, обладаващи бойни възможности достатъчни за водене борба със съвременните подводници.

Ескадрените миноносци напълно преоборудвани в противоподводни фрегати имат голяма скорост на хода, висока мореходност и голяма далечина на плаването, което им позволява да действуват съвместно със съединенията на главните сили на флота в неприятелски води. Благодарение на голямата си скорост те ще могат да се отклонят от по-силния надводен противник при самостоятелни действия по океанските пътища, а също така бързо ще могат да изменят района на своите действия. Противоподводното им въоръжение има явно изразено преимущество над средствата за защита.

Както съобщава английският печат, противоподводните фрегати тип „Рилентлесс" и „Рокет" са въоръжени с хидро-

локационни станции за поиск на скоростни подводници, две четиристволни установки насочващи се бомбомети тип „Лимбо" разположени на палубака и кърмата. Бомбометните установки се предвижда да бъдат снабдени с прибори за управление на стрелбата, осигуряващи автоматическо насочване на бомбомета и произвеждане бомбомятането по данни на хидролокационните станции. Освен това, корабите са въоръжени с два бомбомета тип „Скуид", разположени по бордовете и два двутръбни торпедни апарата за стрелба със самонасочващи се в две плоскости противоподводни торпеда.[1]

Създаваните по тоя начин бързоходни противоподводни кораби ще се използуват както за осигуряване преходите на съединения и конвои, така също и за самостоятелни поиски и унищожаване скоростните подводници по океанските пътища за съобщения.

Освен преоборудването на ескадрените миноносци се строят и нови кораби за същите цели. Така например американската фирма „Бат Айрон Уоркс" е получила поръчка да построи два фрегата-ракетоносци (DLG—14 и 15) с проектни данни: водоизместване—4,700 т, дължина—156 м, ширина — 15.2 м. Въоръжението им ще бъде установки за изстрелване на зенитни управляеми реактивни снаряди „Териер", носови универсални 127 мм оръдия и силно противоподводно оръжие.

Голямо изменение претърпяват сега и подводниците.

Въоръжаването на подводниците с реактивни атомни снаряди за далечно действие ще им позволи да нанасят удари по кораби и транспорти в базите, а също така и по брегови обекти, разположени в близост на уреза на водата. Подводниците-ракетоносци в съвременни условия няма да се налага да подхождат близо към брега. Те ще могат да стрелят от дистанции на няколко стотин километра, където плътността на отбраната, а следователно и вероятността за сре-

---

[1]) Реактивният бомбомет „Скуид" се състои от три ствола с калибър на тръбите 300 мм и дължина на същите 1,5 метра. Всичките три тръби при нулев курсови ъгъл са разположени в една вертикална плоскост под постоянен ъгъл на възвишението 45° и са закрепени на една ос.

Дистанцията на стрелбата с бомбомета не е повече от 350 метра. Подводните бомби тежат 200 кг, поставят се в тръбите непосредствено преди стрелбата с помощта на прости приспособления и се изстрелват с известен интервал. Управлението на стрелбата, а също така и постановката на дълбочината на взрива на бомбата се осъществява непосредствено от мястото на самата установка.

Реактивният бомбомет „Лимбо" е разработен на базата на бомбомета „Скуид". Неговите тръби имат почти същите размери като тия на „Скуид", но са разположени в една хоризонтална плоскост при нулев ъгъл на възвишението. Бомбометът напомня триорудейна башня и има разделно хоризонтално и вертикално дистанционно насочване. Стрелбата може да се води на дистанции 350—900 метра.

ща с противниковите сили е по-малка, отколкото в крайбрежните райони.

Такива американски подводници-ракетоносци са „Каск", „Карбонеро", „Тани", въоръжени с реактивни снаряди с максимална далекобойност на стрелбата 600—800 км и скорост до 300—400 м/сек., а така също балистични ракети със скорост на полета до 1000—1200 м/сек.

В САЩ е набелязано да се построи подводник с водоизместване 2900 т. и се въоръжат още няколко с управляеми реактивни снаряди. Както се съобщава в чуждестранния печат, снарядите на тия подводници ще се изстрелват от подводно положение.

Потвърждение на това е съобщението на американския адмирал Бърк, че в Гротън на 26 май 1958 год. е бил пуснат на вода атомният подводник „Скипджак", който по бързина, маневреност и огнева мощ ще превъзхожда всички досега създадени в света военни плавателни съдове.

Адмирал Бърк заявил, че задачата на „Скипджак" ще бъде да защищава САЩ от вражески кораби. Той предупредил, че „опасността от съветските подводници е една от най-големите военни заплахи за САЩ".

Той изтъкнал, че „Скипджак" ще действува в комбинация с разрушителите, самолетоносачите и подводниците, чиято задача ще бъде да преследва и унищожава неприятелски подводници. Той нарекъл „Скипджак" „предтеча на нов тип подводници".

Счита се, че подводникът „Скипджак" ще развива скорост поне 50 възла, което го прави по-бърз и от най-бързите разрушители. Подводникът е дълъг 75 метра и има водоизместване 3,000 т (заложен е бил за строеж на 29. 05. 1956 год.).

Съвременните подводници с атомни двигатели, имащи на въоръжение УРС, са способни да нанасят удари по конвои и съединения надводни кораби от големи разстояния, да изпълняват задачи на далечен радиолокационен дозор, използувайки за това новите средства за техническо наблюдение и свръзка. Използувайки големите скорости на хода те сами могат да търсят противника в обширните морски райони, значително леко да преодоляват дълбоката противоподводна отбрана и да атакуват избрани обекти, да се откъсват от преследващите ги противоподводни сили или да осъществяват дълго и настойчиво преследване.

В статия на американския адмирал Керн се подчертава мисълта за необходимостта да се създаде мощен подводен флот. Не случайно, разбира се, първите кораби с атомни двигатели във ВМС на САЩ бяха подводници. Изхождайки от стратегическите задачи на подводния флот, в САЩ бяха набелязани две направления на неговото развитие:

1. Строеж на големи подводници с атомни двигатели, имащи почти неограничен радиус на действие и голяма подводна скорост.

2. Строителство на малки подводници—джуджета от типа „Х—1" (с водоизместване 25 т. и екипаж—4 души).

Изказват се мнения, че големите подводници следва да се използуват за стратегически цели и се оборудват с управляеми снаряди, а подводниците-джуджета да се използуват за действия против кораби намиращи се в базите, а така също и против съоръжения и пристанища на противника.

Подводниците във връзка със скритото им движение и малката уязвимост дават възможност да се използуват в качеството на транспортни средства за доставка на атомни бомби и управляеми снаряди на корабите в открито море.

Американците считат, че за флота в атомния век са съвсем недостатъчни само едни бойни кораби, като свръхмощни самолетоносачи, кораби с УРС и подводници с атомни двигатели. Те поставят въпроса за създаването на спомагателен флот, напълно отговарящ на „условията на атомната война". Счита се, че бойният флот, осигуряван от спомагателни кораби, ще може свободно да нанася ударите по силите на „комунистическия блок" без да се нуждае при това от поддръжката на брега. Във връзка с това американецът Спринг обосновава необходимостта от създаването на тъй наречената „маневрена тилова поддръжка, която би осигурила действията на бойния флот и би била неуязвима за атомния удар на противника".

Съществуващият спомагателен флот на САЩ, по твърдението на някои капацитети, не може да изпълнява тия задачи, тъй като е много остарял, има малка скорост и не е приспособен да зарежда бойния флот в море при различните метеорологически условия. При това всички кораби са уязвими от ударите на противника.

За създаването на спомагателен флот отговарящ на съвременните изисквания се предлага линейните кораби от типа „Мисури" да се преоборудват като кораби за осигуряване действията на бойния флот и се счита, че „такова преоборудване може да бъде добър отговор на въпроса, какво трябва да се прави с линейните кораби от Втората световна война".

За тая цел се предлага от корабите да се снемат башните на главния калибър и за сметка на намалената тежест да се установят допълнителни цистерни за авиационно гориво и мазут, да се увеличи числото на погребите за боеприпаси за сметка на съкратения личен състав. Едновременно се предлага да се засили системата на противовъздушната отбрана на тия кораби.

Счита се, че спомагателният флот, за да може да изпълни стоящите пред него задачи, трябва да има следните качества: устойчивост, голяма скорост и голяма маневреност.

По мнението на военно-морските кръгове в САЩ, голяма част от построените в годините на Втората световна война десантно-стоварителни съдове не съответствуват на съвременните изисквания. За да се отстрани това несъответствие се води активна разработка на нови видове десантно-стоварителни средства.

Необходимостта от създаване на нови десантно-стоварителни средства изхожда от оперативните схващания на американското командуване по отношение боя за стоварване. То счита, че боя за стоварване трябва да започне с атомен удар по набелязания район на стоварване, с цел да се подави противниковата противодесантна отбрана. Веднага след това на брега се стоварват с вертолети щурмовите отряди на първия брасък, снабдени с леко, но мощно оръжие. Оттук за да има колкото се може повече средства за бързо стоварване щурмовите отряди от първия брасък на много от десантно-стоварителните средства се оборудват площадки за излитане и кацане на вертолети.

За същата цел се предполага широко да се използуват вертолетоносците. За кораби от тоя подклас се преоборудват значително количество конвойни самолетоносачи.

Такива са накратко тенденциите в развитието на различните класи кораби в чуждестранните флоти, които се осъществяват чрез изпълнението на техните строителни програми.

Подполковник Г. ПУНЧЕВ

РОЛЯ НА ВВС В АГРЕСИВНИТЕ ПЛАНОВЕ НА НАТО В ЕВРОПА

Военните ръководители на НАТО готвейки се към нова световна война изхождат от обстоятелството, че за успеха й са необходими обединените усилия и съгласуваните действия на всички видове въоръжени сили — сухопътни, въздушни и морски—обаче решаващ вид те смятат авиацията, тъй като всички свои надежди възлагат на термоядреното оръжие. Ядрената мощ, по тяхно мнение, ще бъде арбитър в бъдещата война, а ядрената война може да се реши, само ако се спечели битката за въздуха с помощта на авиацията и ракетните снаряди.

В бъдещата война широко ще бъдат използувани не само авиацията, но и ракетните снаряди, на които в САЩ се обръща голямо внимание. Особено значение се отдава на създаването на най-различни класи и видове ракетно оръжие, за които се отделят много средства.

Въпреки неуспеха със създаването на междуконтинентална балистична ракета в САЩ, изследванията и изпитанията продължават. Американските учени признават, че САЩ са изпреварени от СССР в ракетостроенето близо с 5-10 години. Поради тези причини в настоящия момент в САЩ се счита, че авиацията е главна сила за нападение от въздуха.

Американските ВВС заемат господствуващо положение в НАТО. Те имат значително по-голямо количество съвременни реактивни самолети, отколкото всички други участници в НАТО.

Част от ВВС на страните участници в НАТО влизат в състава на обединените въоръжени сили в Европа. Тъй като военните ръководители на НАТО считат, че въздушната мощ трябва да бъде главна опора, те вземат мерки за непрекъснато нарастване силите на обединените ВВС на НАТО в Европа. Това личи от количественият ръст на самолетния парк, който през 1949 год. е имал 100 самолета, а в началото на 1957 год. брои 6-7 хиляди самолета с тенденция за увеличение. От тях 25% са американски. С ускорени темпове се възражда и западногерманската авиация.

Обединените ВВС и целите въоръжени сили на НАТО в Европа са разместени в четири военни зони: северноевропейска (Норвегия и Дания); централноевропейска (Англия, ГФР, Франция, Белгия, Холандия, Португалия); южноевропейска (Италия, Гърция, Турция) и средиземноморска (басейна на Средиземно море). Във всяка от тези зони има щаб на ВВС, който е подчинен на общия щаб на ВВС на НАТО в Европа.

ВВС на южноевропейската зона се състоят от авиационните части на Италия, Гърция и Турция, а във ВВС на средиземноморската зона е включена морската авиация на страните от НАТО и то предимно тези на 6-тия американски флот.

Тъй като в южноевропейската зона е включено голямо количество авиация, създадени са промеждутъчни обединения—петото и шестото тактически авиационни командувания. В 5 ТАК е включена авиацията на Италия, а в 6 ТАК—авиацията на Гърция и Турция.

В обединените ВВС на НАТО не е включена стратегическата авиация на САЩ. Тя се държи в непосредствено подчинение на военното ръководство на САЩ.

Тъй като ВВС са основна ударна сила в системата на НАТО главно със своята стратегическа авиация, то те определят и главните насоки за развитието на авиацията на останалите държави.

ВВС на САЩ ярко изразяват агресивния характер на техните теории за водене на бъдещата война. ВВС в САЩ и преди всичко стратегическата бомбардировачна авиация се

разглеждат не само като главен вид въоръжени сили във войната, но и като главно оръжие за осъществяване на политиката „от позицията на силата" в мирно време. Следвайки тази политика, правителството на САЩ стигна до там, че държи във въздуха както над своята територия, така и над територията на Западна Европа част от своите бомбардировачи заредени с атомни и водородни бомби.

12% от самолетите на стратегическата авиация на САЩ се намират постоянно във въздуха. По заявление на заместник командуващия ВВС на САЩ „. . . готовността на стратегическата авиация ще се повишава така, че всички самолети да излетят за 15 минути и нанесат своите удари. . .".

По данни на чуждестранния печат, в състава на стратегическата авиация на САЩ в началото на 1957 г. е имало повече от 1600 бомбардировача В-47, около 170 бомбардировача В-52 и 270 бомбардировача В-36, а така също голямо количество самолети-цистерни, изтребители за съпровождане и разузнавачи. Предполага се, че към средата на 1958 год. в строя ще влязат още 380 самолета В-52, а в близките години повече от 600. Очакваше се в края на 1957 год. да се започне заменяването на В-47 с нов по-съвършен среден стратегически бомбардировач В-58, който по съобщение на чуждестранния печат има свръхзвукова скорост 1600-2000 км/час, практически таван 20000 м и далечина на полета 5000 км.

Строят се нови самолети тип „15", които по данни на чуждестранния печат ще развиват 7000 км ч. В проект са нови супербомбардировачи УС-110 и изтребители F-108, които се проектира да развиват скорост три пъти по-голяма от звука (2000 мили) и височина до 23000 м. Работи се върху ракетата FAM-77, с която ще бъде въоръжен Б-52, която ще има скорост на УРС „Раскал", но със значително по-голям обсег. Цялата тази трескава дейност, от една страна, носи отпечатъка на агресивната разбойническа политика на ръководството на САЩ, а от друга страна иде да подчертае недвусмислено изостаналостта на САЩ в областта на авиационното и ракетно строителство в сравнение със СССР.

В средиземноморската зона и Северна Африка се базира 17-та стратегическа въздушна армия на САЩ, която не влиза в зоните на НАТО. На 17 СВА са подчинени всички въздушни бази в Северна Африка, а така също за нея се подготвят и такива в Турция и Гърция. На въздушните бази в Северна Африка се базират 5 и 316 авиационни дивизии и много други строеви и спомагателни подразделения на ВВС, радиолокационни станции, бази за снабдяване и др. Командуващ 17 СВА е армейският генерал Ричард Дж. О'Киф с щаб в Уилус Филд (Либия).

5-та авиодивизия е базирана на въздушната база Сиди-Слиман (Мароко). Тя е въоръжена с бомбардировачи В-47.

316 авиационна дивизия се дислоцира на въздушната база в Рабат (Мароко).

В последно време САЩ особено настойчиво се стремят да увеличат численността на своите въздушни бази в Близкия и Средния изток. Създавайки голямо количество военни бази в близост до границите на СССР и страните с народна демокрация, американските агресори подготвят своята авиация предимно за внезапни настъпателни действия, разчитали на голям ефект.

След САЩ втора държава в НАТО се явява Англия, която разходва средства за авиацията повече, отколкото за другите видове въоръжени сили. Заинтересоваността на Англия от Близкия и Среден изток оказва влияние върху състава и числеността на ВВС в този район. Ярък израз на нейната политика беше агресията срещу Египет.

Непосредствено преди агресията към района на бойните действия били привлечени голямо количество самолети, които се намирали в постоянна готовност. Към началото на агресията в източната част на Средиземно море Англия и Франция съсредоточили 18 авиационни ескадрили (повече от 1000 самолета).

Египетската авиация оказвала героическа съпротива. Значителна част от нея била пребазирана на аеродрумите в близките дружески арабски страни, а на египетските аеродруми били оставени макети на самолети.

* * *

Главна сила в Близкия и Средния изток в системата на НАТО се счита Турция. В последно време САЩ с усилени темпове въоръжават Турция. Неотдавна „Ню-Йорк пост" съобщи, че САЩ ще доставят на Турция 150 нови реактивни изтребители. Усилена подготовка се извършва за предаване реактивно оръжие на Турция.

Турция е получила само от САЩ 1300 самолета, 1400 танка, 3500 артилерийски оръдия и друго въоръжение на обща сума 2 милиарда долара.

САЩ превръщат Турция в плацдарм за агресия срещу СССР и другите страни от социалистическия лагер, на първо място срещу България. Тази е именно главната цел, която определя мястото на Турция в системата военни блокове. В същото време на Турция се възлага ролята на жандарм и за арабските страни и народи. С нейна помощ САЩ смятат и разчитат да подавят национално-освободителното движение в Близкия изток. В настоящия момент Турция по численост на своята армия заема четвърто място сред държавите членки на НАТО — след САЩ, Англия и Франция. По план на НАТО до 1960 год. турската армия трябва да има 750,000 души.

ВВС на Турция се състоят от около 1000 самолета, като почти половината са бойни, които са сведени в две тактически въздушни армии и в отделни специални авиационни поделения. Набелязано е създаването на въздушно-десантни войски. На въоръжение в бойната авиация има главно американски реактивни изтребители F—84 Тъндерджет, F—86 Сейбър, а в последно време се говори за доставка на F—100 Супер Сейбър.

Турските ВВС са предназначени за изпълнение на тактически задачи по осигуряване бойните действия на сухопътните войски и военно-морския флот и за ПВО на страната.

По изявления на някои американски военни ръководители, в Близкия изток и в частност в Турция започва първата линия на ПВО на САЩ. На Турция се доставят не само нови самолети, но и радиолокационни станции последни образци.

Турските въоръжени сили често се привличат за участие в маневрите на НАТО. Така през 1957 год. въоръжените сили на Турция са участвували в съвместни маневри с военно-морските и военно-въздушните сили на САЩ, Англия, Франция и Италия, проведени в средата на февруари в Средиземно море, в морските и авиационни учения от 5 до 12 май и в съвместното морско и авиационно учение през септември с. г. През октомври и ноември се проведоха големи маневри на турските въоръжени сили в близост на сирийската граница едновременно с маневрите на НАТО.

От 1952 год. турската армия се готви за война в условията на използуване оръжията за масово унищожение.

Изключително внимание САЩ отделя на подготовката на територията на Турция като плацдарм за агресия. Извършва се строителство на военни аеродруми, радиолокационни станции, свързочна мрежа, тръбопроводи, складове за гориво, пристанищни съоръжения, радионавигационни станции и др. През последните години са реконструирани и наново построени около 50 аеродрума, запланирано е да се построят редица нови аеродруми и 11 военно-въздушни бази. Всичко в Турция има около 100 аеродрума. Основни авиационни бази са: Адана, Диарбекир, Мерзинфон, Бандърма, Балъкесир, Ешлькьой. Най-голяма е военно-въздушната база в Адана. Големи аеродруми има в Карс, Ерзерум, Трабзон, Елезит, Малата, Самсун, Ескишехир, Анталия и други.

Строителството на тръбопроводи и складове за течно гориво се извършва с разчет да се осигури гориво на всички аеродруми и авиационни бази. На аеродрумите, на които няма тръбопроводи, се правят хранилища с 30-дневен запас гориво за всяка ескадрила.

От всичко това се вижда, че цялата аеродрумна мрежа на Турция явно превишава собствените нужди, като се полготвя за развръщане и базиране на големи сили от тактическата авиация, а част от авиобазите ще бъдат използувани за временно базиране на части от стратегическата авиация.

САЩ и Англия имат право да използуват турското въздушно пространство за полети на своята авиация и право да използуват турските авиобази.

След последната сесия на НАТО (декември 1957 год.) турското правителство предостави своята територия за строителство на площадки за изстрелване на ракетно оръжие.

* * *

В агресивните планове на САЩ съществено място в района на Средиземно море се отрежда на 6-тия флот.

Основното ядро на 6-тия флот е самолетоносачното ударно съединение, състоящо се обикновено от два ударни самолетоносача с около 200 палубни самолета, два тежки крайсера и 16—20 ескадрени миноносци и други кораби.

Авионосното ударно съединение е предназначено за водене настъпателни бойни действия срещу силите на флота на другите страни, по базите, важните брегови обекти, авиацията на аеродрумите и за поддържане морските десанти и сухопътните войски.

* * *

Военно-политическото ръководство на НАТО разчита да започне война срещу СССР и народнодемократическите страни с внезапни нападения от въздуха и масирани атомно-водородни удари. „Западните държави трябва да използуват ядреното оръжие първи“ — заяви на 12 май 1957 год. генерал Норстед. Такова нападение се замисля да бъде осъществено от големи авиационни сили (главно стратегическа авиация и УРС) от различни направления и по много обекти.

На внезапността се гледа като на решаващ фактор във войната. При това голямо и първостепенно значение придобива стратегическата внезапност.

Първостепенна задача на авиацията в началото на войната се счита борбата за превъзходство във въздуха. Ето защо, както показват и действията в Египет, първият удар се има предвид да бъде нанесен по военно-въздушни бази, аеродруми, стартови площадки, места за производство и съхраняване на атомно оръжие, авиационни заводи, складове за гориво, като едновременно се води борба за унищожаване авиацията на противника във въздуха.

Следващи по-важни цели се считат нефтените райони, военно-морски бази, съобщителни възли и промишлени предприятия. Ето защо на атомни и водородни бомбардировки ще бъдат подложени големи често населени градове и райони за масово унищожаване на мирните жители.

В бъдещата война се придава голямо значение на авиацията, като средство за масови въздушни превозвания на войски и техника. За осигуряване настъпателните действия и дезорганизация тила на противника ще се стоварят по въздуха не само тактически въздушни десанти, но и цели пехотни дивизии.

По разчетите на командуването на НАТО началният период, в продължение на който с максимална активност ще се използуват всички средства за въздушно нападение, трябва да определи изхода на цялата война. В този период, който ще трае няколко дена или седмица, се предполага да се разгроми авиационната групировка на противника, да се дезорганизира работата на неговия тил и завоюва господство във въздуха.

САЩ запазват за себе си ръководството на войната и действията на основната маса самолети, военноморските сили и ядреното оръжие. На другите страни в НАТО се определя ролята да предоставят своите народи за пушечно месо — за многомилионни сухопътни армии. Основната сила от своите сухопътни войски САЩ считат да използуват на завършващия етап, така че да имат възможност да продиктуват своите условия не само на победените страни, но и на обезкървените си съюзници.

Подготвяйки се за война империалистическите агресори не отчитат главното и решаващото. По силата на своята класова ограниченост те игнорират обективните закони на историческото развитие, неправилно оценяват реалното съотношение на силите, което решително се изменя в полза на социализма, мира, свободата и независимостта.

Американската авиационна доктрина напомня прословутата Хитлерова

доктрина за „мълниеносна война", по силата на която НАТО разчита да унищожи СССР и народнодемократичните страни. Но социалистическите страни начело със СССР притежават не малко възможности за активен удар с всички видове оръжия. И ако агресорите се осмелят да разпалят война, то ударът, който ще им бъде нанесен, ще се окаже много по-ефикасен, тъй като в САЩ, Англия, Западна Германия и другите страни на НАТО жизнено важните ресурси (промишленост, големи градове и др.) са концентрирани в сравнително малка територия.

В последно време военното и политическо ръководство на САЩ полагат изключително големи усилия да заздрави и повиши ударната мощ на НАТО предимно с въоръжаването на страните—членки с ракетно оръжие. Това беше и главният въпрос, с който се занима декемврийската сесия на НАТО в Париж. В Англия, Франция, Западна Германия и Турция се настаняват поделения въоръжени с ракетно оръжие, работят се и се оборудват площадки. Тъй като САЩ и до настоящия момент ще са постигнали големи успехи в ракетостроенето и не разполагат още с междуконтинентална балистична ракета, за сега ще бъдат монтирани ракети със среден радиус на действие от типа „Юпитер" и „Тор", които по сведение на чуждестранния печат имат радиус на действие до 2400 км.

* * *

От всичко до тук казано проличават основните тенденции в развитието на ВВС на НАТО и ролята, която им се отрежда в агресивните планове на една бъдеща война. Всичко това трябва да се има предвид, да се изучават развитието и измененията в състава и базирането на ВВС така, че винаги да сме в състояние да не допуснем евентуална изненада. Независимо от всички реални предпоставки за намаляване международното напрежение не е изключено безразсъдно и неразумно действие от страна на военното ръководство на САЩ. Както става известно, напоследък на няколко пъти поради грешка на радиолокационните станции самолети на САЩ с водородни и атомни бомби се насочват за удар по обекти на територията на СССР. Този факт най-красноречиво говори на какво са способни военните ръководители на САЩ.

ВОЕННО-МОРСКА ХРОНИКА

Хрониката е съставена по данни на чуждестранния печат. Съобщенията свидетелствуват за непрекъснатото въоръжаване и интензивна подготовка на империалистическите страни към агресивна война.

При разглеждането на тия съобщения следва да се има предвид, че отделни данни на чуждестранната преса и преди всичко тия за новите видове оръжия и бойна техника изискват критическа оценка и отчитане на пропагандния момент.

Турция

На 15. 06. 1958 год. в новооткритото пристанище Малтепе (Цариград) хвърлиха котва новополучените 14 кораба от Канада за турския военно-морски флот в съответствие с плановете на НАТО. Десетте от тях са стражеви кораби преоборудвани от ескадрените тралчици тип „Бенгор". Останалите четири кораба са базови тралчици с бивши имена „Гаспе", „Комоск", „Ангава" и „Транити". По предварителни данни стражевите кораби ще носят имената „Бига", „Бофра", „Бартъм", „Бандърма", „Бодрум", „Бейкоз", „Бейлербей", „Борнова", „Бозкаада", „Буюк дере".

Ескадрените тралчици тип „Бенгор" имат следните тактико-технически данни: водоизместване — стандартно 672 тона, а пълно — 900 т; въоръжение — 1—40 мм, 2—20 мм и 4 картечници МГ, 1 бомбомет тип „Хеджихог", 2 или 4 бомбомета. Екипаж — 70 души.

Базовите тралчици имат следните тактико-технически данни: водоизместване—стандартно—390 тона, а пълно—412 тона, въоръжение 1—40 мм. Екипаж—3 офицера и 35 матроса.

На 19. 06. 1956 год. четиринадесетте кораба тържествено бяха включени в състава на турския военно-морски флот.

На 21 октомври 1957 год. между Турция и Франция бе подписано съглашение за строителство на мост над Босфора от френската фирма „Франс де Антреприз ендустриел". Стойността на строителството се определя на около 35 милиона долара.

Понастоящем в САЩ са построени два радиолокатора с далечина на действието 1600 км. Единият от тях е установен в щата Тексас, а другият—по Анатолийското крайбрежие на Турция в близост на град Самсун. Мощността в импулси на тия радиолокатори е 2 мгвт.

За повишаване на чувствителността в тия радиолокатори се използува усиление на отразените електромагнитни

вълни. Сега се води борба за увеличаване далечината на действие на тия радиолокатори до 5,000 км (в. „Советский флот — 1958 год.).

Гърция

Неотдавна гръцките военно-морски сили получиха два американски подводника тип „Гетоу", които са включени в състава на гръцките ВМС и носят имената „Посейдон" и „Амфитрити".

Узнава се, че през време на състоялото се през месец март т. г. съвещание на началниците на генералните щабове на страните—членки на НАТО е била одобрена петгодишна програма за засилване на гръцкия флот. Според програмата на Гърция ще бъдат отпуснати 12 кораба (вероятно ескадрени миноносци или стражеви кораби), 4 подводника с водоизместване над 1,500 тона всеки и 12 големи кораба за транспортиране на войски, за десантни операции и за снабдяване на сражаващите се сили на брега.

Предвижда се също Гърция да получи в най-скоро време още два подводника подобни на получените вече „Посейдон" и „Амфитрити".

През май 1958 год. на летището край Елефсина са пристигнали учебни реактивни самолети „Т—33", които се отпускат от Канада за засилване на гръцката кралска авиация.

САЩ

На 2 декември 1957 год. се състояла церемония в корабостроителницата на Куниси по започване строителството на крейсера за изстрелване на УРС „Лонг Бич" с атомни двигатели. Основните проектни данни на крейсера са: водоизместване—14,000 т, дължина — 219 м, ширина—22,4 м; въоръжение — установки за изстрелване на УРС тип „Регулус II" и ЗУРС тип „Териер" или „Талос"; двигатели — два атомни реактора.

Предполага се крейсерът „Лонг Бич" да влезе в строя през 1961 година.

Във връзка с разформирането на втората дивизия линейни кораби през ноември 1957 год. линейно-крейсерските сили на атлантическия флот били организирани в крейсерски сили.

Както е известно, в състава на разформираната дивизия влизаха линейните кораби „Айова" и „Висконсин", които в края на октомври 1957 год. бяха включени в резерва и поставени в консервация.

Крейсерските сили на атлантическия флот в настоящо време се състоят от три дивизии — втора, четвърта и шеста и наброяват 8 тежки крейсера. Командуващ крейсерските сили е адмирал Паркс, който едновременно се явява коман-

дуващ на шестата дивизия крейсери.

Във втората дивизия влизат тежките крейсери „Нюпорт Нюс" (флагмански), „Де Мойн" и „Салем".

В четвъртата дивизия влизат тежките крейсери „Олбани" и „Мекон" (флагмански).

В шестата дивизия влизат щабният кораб „Нортхемптон" (флагмански кораб на крейсерските сили) и тежките крейсери „Бостон" и „Камбера".

Тия тежки крейсери поемнено влизат в състава на 6-ия американски флот в Средиземно море.

Към началото на 1958 год. ВМС на САЩ имат 10 ударни самолетоносача:

— в Атлантическия океан — „Форестал", „Рандолф", „Лейк Чемплен", „Саратога" и „Рузвелт";

— в Тихия океан — „Хорнет", „Хенкок", „Шангри Ла", „Бенингтон", „Бон омм Ричард".

Въоръжени с управляеми реактивни снаряди тип „Регулус" са: четири самолетоносача—„Интрепид", „Корал Сиц", „Мидуей", „Тикондерога"; пет подводника—„Барберо", „Тани", „Албакор", „Карбонеро" и „Грейбек".

Въоръжени със зенитни управляеми снаряди тип „Териер" са: два тежки крейсера — „Камбера" и „Бостон"; един ескадрен миноносец — „Гиат".

Освен това, сега се строят и преоборудват в кораби-ракетоносци 25 надводни кораба и 4 подводника. Три подводника имат атомни силови установки. Подобни установки ще имат намиращите се в строеж още няколко подводника, един ударен самолетоносач и крейсерът „Лонг Бич".

ИЗЛОЖБА НА МОРСКИЯ ПЕЙЗАЖ

На 12 юли т. г. в изложбената зала на Съюза на българските художници в София на ул. „Раковски" № 125 бе открита осмата морска художествена изложба на нашия художник-маринист Милен Сакъзов. С топли и проникновени слова професор Дим. Димитров — директор на археологическия музей в столицата, откри изложбата. Той изтъкна особеностите в творчеството на художника и умението му да пресъздава идеята на борбата в природата, борбата на човека с морската стихия, която е изразена с най-различни средства, но винаги вярно, убедително и искрено в произведенията на др. Сакъзов. На откриването присъствуваха хора на изкуството, професори от висшите учебни заведения, народният художник Вл. Димитров — Майстора, представители на БАН, на Военно-морски сили, от Управление Воден транспорт, художници и др.

Другарят Сакъзов е израснал във Варна—на брега на нашето хубаво, родно Черно море, което още от детските му години го завладява и той му отдава своите сили на творец-художник. Художественото си образование др. Сакъзов е завършил в нашата художествена академия и впоследствие усъвършенствувал своето майсторство в Чехословакия. Бил е лектор по рисуване в нашето Морско училище. Сега е доцент в архитектурния факултет при политехниката в София.

На своята осма поредна морска художествена изложба Милен Сакъзов излага около осемдесет платна-акварел, гваш и предимно масло.

Още с влизането в просторната и обилно осветена, строго и просто подредена изложбена зала погледът на посетителя се грабва от омайните красоти на родното Черно море отразени с голяма вещина и познаване от художника-маринист.

Плод на дълготрайни наблюдения и дълбоко познаване особеностите на морето са рожбите на художника: „Развълнувано море", „Зимна песен", „Гонещи се вълни", „Утро", „Пред буря" и др.

Живо и непосредствено е предаден благородният труд на нашите морски труженици — търговските морици и рибарите. Вълните, които обливат борда на кораба, разкриват същ-

ността на тежкия труд на нашите търговски моряци, но в същото време изразяват тяхната мъжествена воля и борба за благото на Родината. Съсредоточените сериозни лица и напрегнатите мускули на двамата мъже в картината „Рибари", които със сетни сили извличат своята лодка на брега пред гонещите ги грамадни вълни, с широта разкриват трудния живот и тежкото ежедневие на нашите рибари.

Изложбата на др. Сакъзов е преди всичко изложба на морския пейзаж. Морето с богатството на неговия живот, с неговата динамика, с изменчивостта на неговото настроение, с неговия свят от багри—това е основната тематика на изложбата. И все пак във всяко табло морето е толкова различно: ту бурно и настръхнало, ту поуспокоено и заканително, ту притихнало и смирено, но навсякъде с богати багрени отенъци в пълна хармония с въздуха и небето, с облаците и слънчевата светлина. И в най-бурното мрачно море слънчев лъч разкъсва надвисналите облаци, плъзга се по разбунените гребени на вълните и разпръсква мрачното настроение. Тук е силата на художника, който изтъква победата на светлината над мрака.

Във всички платна на художника-маринист се чувствува любовта към живота, вярата на човека в светлото бъдеще, оптимизмът на новия човек.

Спомням си думите на народния художник Вл. Димитров —Майстора при откриването на изложбата на др. Сакъзов: „Морето е мъчна работа. . . жива материя. . . У Сакъзов се чувствува материята. . . Изложбата ще има успех".

В залата се редят картини от нашето китно морско крайбрежие, от Копривщица, Котел, Бояна и Княжево, от Дания, Швеция и Египет.

В пейзажите от Бояна и Копривщица лъха свежестта на пролетта наситена с младост и пълна с живот.

И все пак трябва да подчертаем, че Сакъзов е познавач преди всичко на откритото море и неговите вълни. Бурята е неговата стихия — стихията на художника-маринист. Сакъзов е майстор в съчетаването на светлината и мрачните окраски.

Изложбата е подредена с усет. Тя привлича зрителя и го кани отново да се полюбува на нашето родно Черно море.

Когато съзерцаваме таблата на Сакъзов не можем да останем равнодушни. Голямата любов на художника към морето, към родното крайбрежие, към китните кътове на нашите планински градчета и села се прелива у посетителя на изложбата и в това се изразява нейното голямо обществено значение. Чувствата на обич към родното са майсторски предадени в творбите на художника и ние можем само да му благодарим и да си пожелаем да видим неговата изложба и тук у нас, във Варна.

К. Ц.

СЪДЪРЖАНИЕ

СТР.

1. Вице-адмирал БР. ОРМАНОВ — Денят на Военно-морския флот 3
2. Кап. 1 ранг Г. ЯНКОВ — Съветският военно-морски флот—наш любим учител 6
3. Кап. лейтенант ЦВЕТКОВ — Той се възпита в кръжока „Искра" 9
4. ХР. ХРИСТОВ — Ремсистът — моряк 13

ТАКТИКА И ОПЕРАТИВНО ИЗКУСТВО

5. Кап. лейтенант П. ХАЛАЧЕВ, кап. лейтенант ИЛ. ЙОРДАНОВ — Някои въпроси по противоподводната отбрана . . . 17
6. Кап. лейтенант П. ПЕТРОВ — Радиопротиводействието — нов вид осигуряване на бойните действия 25
7. О. з. подполковник Л. ДРАГАНОВ — Действия на изтребителната авиация при ескортиране на подводници 33

ОБУЧЕНИЕ И ВЪЗПИТАНИЕ

8. Кап. 2 ранг П. ВЪЖАРОВ — Против опростяването на обстановката при тактическата и огнева подготовки на кораба и съединението 37
9. Кап. 2 ранг СТ. ДИМИТРОВ — Работа на партийните организации по осигуряване на тактическите учения . . . 42
10. О. з. кап. 2 ранг СТ. ДОНЧЕВ — Дунавският проблем в международните отношения 46

ТЕХНИКА, ОРЪЖИЕ И ТИЛ

11. Инж. кап. 2 ранг Л. ГАЧЕВ — Антифрикционни сплави за корабни двигатели и механизми 54
12. Кап. 2 ранг СТ. ЙОРДАНОВ — Материално осигуряване на корабите при учения и бойни действия 61
13. Кап. лейтенант А. ТОДОРОВ — Значение на технологическата подготовка и практика за работата на инженер-механика . 66
14. Ст. лейтенант ХР. ТУХЧИЕВ — Развитие на приборите за управление на артилерийската стрелба 70

ВОЕННО-МОРСКА ИСТОРИЯ

15. О. з. кап. 2 ранг Г. КУПОВ — Атаката на „Хамидие" (спомени) 74

ИЗ ЧУЖДЕСТРАННИТЕ ФЛОТИ

16. Кап. 3 ранг МЛ. МАКЕДОНСКИ — Тенденции в развитието на надводните кораби 78
17. Подполковник Г. ПУНЧЕВ — Роля на ВВС в агресивните планове на НАТО в Европа. 86
18. Военно-морска хроника 91

КРИТИКА И БИБЛИОГРАФИЯ

19. К. Ц. — Изложба на морския пейзаж 94